

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ**

МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньої програми «Міжнародні відносини»
другого (магістерського) рівня**

**Харків
ХНЕУ ім. С. Кузнеця
2025**

УДК 327:351.865(07.034)

M58

Укладачі: М. П. Требін

О. М. Кузь

О. І. Романюк

Затверджено на засіданні кафедри міжнародних відносин і політичної філософії.

Протокол № 1 від 02.09.2024 р.

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Міжнародна безпека [Електронний ресурс] : методичні рекомендації до виконання практичних завдань для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини» другого (магістерського) рівня / уклад. М. П. Требін, О. М. Кузь, О. І. Романюк. – Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2025. – 67 с.

Подано практичні завдання та плани семінарських занять, призначені для поглиблення, конкретизації та закріплення знань, здобутих у процесі вивчення теоретичної частини навчальної дисципліни. Уміщено теми для написання реферату, глосарій основних понять, наведено список рекомендованої літератури. Розроблено практичні завдання для розуміння сутності міжнародної безпеки.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньої програми «Міжнародні відносини» другого (магістерського) рівня.

УДК 327:351.865(07.034)

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2025

Вступ

Турбулентність, невизначеність, стохастичність сучасного світу є домінантними рисами геополітичної картини як сьогоденної реальності, так і найближчого майбутнього людства. У цих умовах поширюються намагання тих або інших акторів міжнародних відносин змінити існуючий світовий порядок, перекроїти мапу світу. Тому проблеми міжнародної безпеки стають надалі все більш значущими та доленосними, від них залежить наше майбутнє. Забезпечення миру, подолання жахів реальних і можливих війн, боротьба з міжнародним тероризмом, розповсюдженням зброї масового знищення, іншими деструктивними чинниками розвитку людства були, є й будуть головним завданням світової спільноти та кожної окремої нації на нашій планеті. Для цього й створюють систему міжнародної безпеки, відшуковують механізми забезпечення сталого розвитку цивілізації, виробляють стратегії глобальної, регіональних і національних безпек. Навчальна дисципліна «Міжнародна безпека» є важливим інструментом у підготовці фахівців, здатних вирішувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми професійної діяльності у сфері міжнародних відносин, міжнародної безпеки, зовнішньої політики та міжнародних комунікацій, формувати стратегію національної безпеки держави, що відповідає її національним інтересам і мегатрендам розвитку цивілізації.

Метою навчальної дисципліни «Міжнародна безпека» є формування здатності використовувати знання про міжнародну безпеку, мегатренди розвитку цивілізації, місце та роль держави в системі міжнародної безпеки, особливості міжнародних комунікацій у турбулентному середовищі та методи досліджень у галузі міжнародних відносин задля аналізу та виявлення загроз безпеці на національному та міжнародному рівнях і формування компетентностей щодо нейтралізації цих загроз.

Основними завданнями вивчення навчальної дисципліни «Міжнародна безпека» є: сформувати уявлення про поняття «безпека» і «міжнародна безпека» та їхня роль у сучасних міжнародних відносинах, забезпечити здобувачів вищої освіти знанням про принципи формування міжнародної безпеки, усвідомлення взаємозв'язків між національною, регіональною та глобальною безпекою; створення теоретико-методологічного підґрунтя для оволодіння вміннями та навичками аналізу

особливостей процесу забезпечення міжнародної безпеки в умовах глобалізації; дослідження процесу розвитку системи міжнародної безпеки та виявлення основних передумов ефективної взаємодії країн щодо мирного урегулювання спірних питань і розбіжностей у міжнародних відносинах; розуміння природи загроз міжнародній безпеці та набуття вмінь та навичок щодо формування стратегій мінімізації їхнього впливу на розвиток міжнародних відносин; дослідження нормативно-правових засад міжнародної безпеки в контексті їхнього співвідношення із чинним законодавством України; розуміння інституційних засад забезпечення національної і міжнародної безпеки, функцій основних інститутів у цій сфері; формування навичок аналізу процесів, пов'язаних із забезпеченням міжнародної безпеки, оцінювання їхніх наслідків для окремих країн, регіональних об'єднань та світу. Крім того, навчальна дисципліна спрямована на отримання здобувачами вищої освіти теоретичних знань та практичних умінь, які дадуть змогу адекватно та ефективно використовувати отримані навички у майбутній професійній діяльності.

Компетентності, якими мають оволодіти здобувачі вищої освіти за результатами вивчення навчальної дисципліни «Міжнародна безпека», наведено в табл. 1.

Таблиця 1

**Компетентності та результати навчання
за навчальною дисципліною**

Компетентності	Результати навчання
1	2
ЗК2. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями	РН7. Оцінювати та аналізувати міжнародні і зовнішньополітичні проблеми та ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем. РН8. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами усно і письмово, з професійних і наукових питань. РН11. Здійснювати професійний усний та письмовий переклад з/на іноземну мову, зокрема з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої та світової політики
ЗК3. Уміння виявляти, ставити та вирішувати проблеми	РН4. Аналізувати та оцінювати проблеми міжнародної та національної безпеки, міжнародні й інтернаціоналізовані конфлікти, підходи, способи і механізми забезпечення безпеки у міжнародному просторі та у зовнішній політиці держав

1	2
	RH5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав. RH7. Оцінювати й аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми і ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем. RH12. Формулювати завдання моделювання, створювати і досліджувати моделі об'єктів і процесів міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій. RH13. Брати участь у професійній дискусії у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій, поважати опонентів і їхню точку зору, доносити до фахівців та широкого загалу інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з фахових проблем. RH15. Визначати та оцінювати взаємозв'язок внутрішньої та зовнішньополітичних чинників глобального позиціонування країни, аналізувати поведінкові стратегії неурядових гравців міжнародних відносин України
ЗК7. Здатність працювати в команді	RH7. Оцінювати й аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми і ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем. RH13. Брати участь у професійній дискусії у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій, поважати опонентів і їхню точку зору, доносити до фахівців та широкого загалу інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з фахових проблем. RH15. Визначати й оцінювати взаємозв'язок внутрішньої та зовнішньополітичних чинників глобального позиціонування країни, аналізувати поведінкові стратегії неурядових гравців міжнародних відносин України
СК1. Здатність виявляти та аналізувати природу, динаміку, принципи організації міжнародних відносин, типи та види міжнародних акторів, сучасні тенденції розвитку світової політики	RH1. Знати та розуміти природу, джерела та напрями еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики. RH8. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами усно і письмово, з професійних і наукових питань. RH12. Формулювати завдання моделювання, створювати й досліджувати моделі об'єктів і процесів міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій

1	2
СК2. Здатність приймати обґрунтовані рішення щодо здійснення міжнародної та зовнішньополітичної діяльності	РН1. Знати та розуміти природу, джерела та напрями еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики. РН7. Оцінювати й аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми і ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем. РН11. Здійснювати професійний усний та письмовий переклад з/на іноземну мову, зокрема з фахової тематики міжнародного співробітництва, зовнішньої та світової політики. РН12. Формулювати завдання моделювання, створювати і досліджувати моделі об'єктів і процесів міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій. РН13. Брати участь у професійній дискусії у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій, поважати опонентів і їхню точку зору, доносити до фахівців та широкого загалу інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з фахових проблем. РН15. Визначати та оцінювати взаємозв'язок внутрішньої та зовнішньополітичних чинників глобального позиціонування країни, аналізувати поведінкові стратегії неурядових гравців міжнародних відносин України
СК4. Здатність аналізувати глобальні процеси та їхній вплив на міжнародні і суспільні відносини, політичні та суспільні системи	РН4. Аналізувати й оцінювати проблеми міжнародної і національної безпеки, міжнародні та інтернаціоналізовані конфлікти, підходи, способи й механізми забезпечення безпеки у міжнародному просторі та у зовнішній політиці держав. РН9. Готувати аналітичні довідки, звіти та інші документи про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій і регіональних студій. РН14. Оцінювати результати власної роботи і відповідати за особистий професійний розвиток. РН15. Визначати та оцінювати взаємозв'язок внутрішньої та зовнішньополітичних чинників глобального позиціонування країни, аналізувати поведінкові стратегії неурядових гравців міжнародних відносин України

1	2
СК5. Здатність аналізувати та прогнозувати міжнародні відносини у різних контекстах, зокрема політичному, безпековому, правовому, економічному, суспільному, культурному й інформаційному	РН1. Знати та розуміти природу, джерела та напрями еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики. РН7. Оцінювати й аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми і ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем. РН9. Готувати аналітичні довідки, звіти та інші документи про стан міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій
СК6. Здатність використовувати для дослідження міжнародних відносин, суспільних комунікацій і для регіональних студій теоретичні та методологічні підходи політології, економічної і правової науки, міждисциплінарних досліджень	РН1. Знати та розуміти природу, джерела та напрями еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики. РН5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію про стан міжнародних відносин, світової політики та зовнішньої політики держав. РН7. Оцінювати й аналізувати міжнародні та зовнішньополітичні проблеми і ситуації, пропонувати підходи до вирішення таких проблем. РН8. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами усно і письмово, з професійних і наукових питань. РН13. Брати участь у професійній дискусії у сфері міжнародних відносин, зовнішньої політики, суспільних комунікацій та регіональних студій, поважати опонентів і їхню точку зору, доносити до фахівців та широкого загалу інформацію, ідеї, проблеми, рішення та власний досвід з фахових проблем
СК10. Здатність до самонавчання, підтримки належного рівня знань, готовність до опанування знань нового рівня, підвищення своєї фаховості та рівня кваліфікації	РН1. Знати та розуміти природу, джерела та напрями еволюції міжнародних відносин, міжнародної політики, зовнішньої політики держав, стану теоретичних досліджень міжнародних відносин та світової політики. РН2. Критично осмислювати й аналізувати глобальні процеси та їхній вплив на міжнародні відносини. РН4. Аналізувати й оцінювати проблеми міжнародної і національної безпеки, міжнародні та інтернаціоналізовані конфлікти, підходи, способи та механізми забезпечення безпеки у міжнародному просторі та у зовнішній політиці держав

1	2
	РН6. Визначати, оцінювати та прогнозувати політичні, дипломатичні, безпекові, суспільні й інші ризики у сфері міжнародних відносин та глобального розвитку. РН8. Вільно спілкуватися державною та іноземними мовами усно і письмово, з професійних і наукових питань. РН14. Оцінювати результати власної роботи і відповідати за особистий професійний розвиток

У межах навчальної дисципліни «Міжнародна безпека» із метою опанування здобувачами вищої освіти навчальних завдань семінарські заняття проводять за окремо взятими темами, а самостійна робота має наскрізний характер.

Семінарське заняття – це особлива форма навчальних практичних занять, яка полягає в самостійному вивченні здобувачами вищої освіти окремих питань і тем лекційного курсу. Під час семінарського заняття викладач організовує дискусію з визначених тем, до яких здобувачі вищої освіти готують тези виступів. На кожному семінарському занятті викладач оцінює підготовлені здобувачами вищої освіти доповіді та презентації, активність у дискусії, уміння формулювати свою позицію тощо. Набрані бали враховують у процесі накопичення підсумкових балів.

Самостійна робота здобувачів вищої освіти (СР) – це форма організації навчального процесу, за якої заплановані завдання здобувачі вищої освіти виконують самостійно під методичним керівництвом викладача. Самостійна робота є основним засобом засвоєння навчального матеріалу під час позааудиторної навчальної роботи. Мета СР – засвоєння в повному обсязі навчальної програми та формування в здобувачів вищої освіти загальних і професійних компетентностей, які відіграють суттєву роль у становленні майбутнього фахівця вищого рівня кваліфікації.

Структурно програма навчальної дисципліни складається з двох модулів та дев'яти тем.

1. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань і самостійних робіт

Змістовий модуль 1

Теорія та практика міжнародної безпеки

Тема 1. Теоретичні засади формування та розвитку міжнародної безпеки

Практичні завдання за темою 1

Мета завдання: формування навичок та вмінь застосування понять наукової дисципліни для пояснення явищ і процесів у міжнародних відносинах.

Хід роботи

1. Визначте предмет навчальної дисципліни «Міжнародна безпека» та методологічну основу її вивчення.
2. Сучасна теорія міжнародних відносин про міжнародну безпеку.
3. Національна та міжнародна безпека як об'єкт безпекових досліджень.
4. Сутність, закономірності та принципи міжнародної безпеки.
5. Суб'єкти та об'єкти міжнародної безпеки.
6. Проаналізуйте основні концепції міжнародної безпеки.

Завдання для самостійного виконання

Практичне завдання 1.1. Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Міжнародне безпекове середовище.
2. Загальнонаукові та конкретно-наукові методологічні принципи дослідження проблем міжнародної безпеки.
3. Дилеми міжнародної безпеки.
4. Природа і моделі міжнародної безпеки.
5. Національна та міжнародна безпека в контексті захисту прав людини в умовах сьогодення.

Регламент доповіді – до 10 хвилин. Доповідь має бути науково-обґрунтованою, з висновками. У доповіді необхідно виокремити основні чинники, які впливають на проблемні питання. Доповідь супроводжують презентацією на 8 – 10 слайдів. Презентацію виконують у програмі Power Point.

Практичне завдання 1.2. Робота з першоджерелами. За допомогою списку рекомендованої літератури та пошукової системи знайдіть в інтернеті наукові статті, присвячені розкриттю сутності, структури та функцій міжнародної безпеки. Самостійно опрацюйте документальні джерела, статистичні ресурси, міжнародні договори, поточну міжнародну аналітику провідних стратегічних і безпекових дослідницьких центрів та ін. Так само для інших самостійних завдань.

Питання для самопідготовки

Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Передумови формування інституційно-цивілізаційного підходу щодо забезпечення міжнародної безпеки.
2. Регіоналізація міжнародної безпеки.
3. Вплив глобалізації на міжнародну безпеку.
4. Теоретична сутність міжнародної безпеки регіонів.
5. Внутрішнє середовище формування міжнародної безпеки.

Запитання для самодіагностики

1. Поняття міжнародної безпеки.
2. Принципи, на яких будується міжнародна безпека.
3. Визначте способи забезпечення міжнародної безпеки.

Тема 2. Система міжнародної безпеки та її складові

Практичні завдання за темою 2

Мета завдання: формування навичок та вмінь застосування понять наукової дисципліни для пояснення явищ і процесів у міжнародних відносинах крізь призму міжнародної безпеки.

Хід роботи

1. Дайте характеристику системи міжнародної безпеки.
2. Визначте основні складові системи міжнародної безпеки.
3. Проаналізуйте систему глобальної безпеки як інструмента підтримання та відтворення міжнародного порядку, гарантування суверенітету, територіальної цілісності, міжнародної суб'єктності всім державам.
4. Регіональна безпека в системі міжнародної безпеки: поняття, загальна характеристика.

Завдання для самостійного виконання

Практичне завдання 2.1. Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Еволюція підходів до визначення сутності глобальної безпеки.
2. Глобальний та регіональний рівні колективної безпеки.
3. Поняття універсальної системи колективної безпеки та її еволюція у XX ст.
4. Основні елементи системи колективної безпеки.
5. Напрями створення ефективної системи колективної безпеки: військовий, економічний, політичний.
6. Моделі колективної безпеки.
7. Можливості міжнародних організацій у формуванні системи колективної безпеки.
8. ООН як провідна глобальна установа забезпечення міжнародної безпеки.
9. Концепція системи колективної безпеки ООН.
10. Роль Ради Безпеки в підтриманні міжнародного миру і безпеки: реальність і проблеми.
11. Роль Генеральної Асамблеї ООН та її органів у мирному вирішенні міжнародних спорів і конфліктів.

Практичне завдання 2.2. Робота з першоджерелами. За допомогою списку рекомендованої літератури та пошукової системи знайдіть в інтернеті наукові статті, присвячені розкриттю сутності, структури та функцій системи міжнародної безпеки. Самостійно опрацюйте документальні джерела, статистичні ресурси, міжнародні договори, поточну міжнародну аналітику провідних стратегічних і безпекових дослідницьких центрів та ін.

Питання для самопідготовки

Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Глобальна безпека та її співвідношення з регіональною та національною безпекою.
2. Особливості створення системи регіональної безпеки в регіонах світу.
3. Характеристика моделей міжнародної безпеки регіонів світу: європейська, близькосхідна, азійсько-тихоокеанська, центральноамериканська, північноамериканська (одна за вибором).
4. Засоби ООН для врегулювання міжнародних конфліктів.
5. Роль НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки.
6. Роль Організації з безпеки та співробітництва в Європі у становленні та розвитку міжнародної безпеки.
7. Участь Європейського союзу в формуванні та трансформації системи міжнародної безпеки.
8. Проблеми ефективності системи міжнародної безпеки сучасного світу, чинники, що унеможливають її формування.

Запитання для самодіагностики

1. Поняття системи міжнародної безпеки.
2. Дайте характеристику проблемі безпеки на регіональному рівні, визначте регіональні та міжнародні організації в галузі безпеки.
3. Які існують сучасні виклики для системи міжнародної безпеки?

Тема 3. Вплив глобалізації на міжнародну безпеку

Практичні завдання за темою 3

Мета завдання: формування навичок та вмінь застосування понять наукової дисципліни для пояснення явищ і процесів у міжнародних відносинах крізь призму міжнародної безпеки.

Хід роботи

1. Проаналізуйте глобалізацію як соціально-політичне явище.
2. Глобалізація та нестабільність у міжнародних відносинах.

3. Світовий порядок: поняття, історичні типи, загальна характеристика.

4. Розкрийте виклики міжнародної безпеки в умовах турбулентного світового порядку.

Завдання для самостійного виконання

Практичне завдання 3.1. Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Глобалізація: позитивні та негативні риси.
2. Причини демонтажу Ялтинсько-Потсдамської системи.
3. Постбіполярний світ: сучасний стан і моделі можливого розвитку.
4. США як гегемон сучасного світового порядку.
5. Теорія «геоекономічного моноцентризму» П. Дж. Тейлора та майбутнє США.
6. Місце та роль Європи в майбутніх геополітичних пертурбаціях світу.
7. КНР як конкурент США на світовій арені.
8. Потенціал Індії в геополітичних битвах XXI століття.
9. Країни БРІКС на геополітичній шахівниці світу.
10. Зіткнення цивілізацій за С. Гантінгтоном: можливість чи реальність?

Практичне завдання 3.2. Робота з першоджерелами. За допомогою списку рекомендованої літератури та пошукової системи знайдіть в інтернеті наукові статті, присвячені розкриттю сутності глобалізації та її впливу на міжнародну безпеку. Самостійно опрацюйте документальні джерела, статистичні ресурси, міжнародні договори, поточну міжнародну аналітику провідних стратегічних і безпекових дослідницьких центрів та ін.

Практичне завдання 3.3. Проаналізувати глобальні проблеми сучасності, а саме продовольчу, екологічну, демографічну, енергетичну проблеми, а також проблеми нерівномірності економічного розвитку, охорони здоров'я та Світового океану як загрозу сучасній міжнародній безпеці за такими пунктами:

- причини виникнення;
- сучасний стан розвитку глобальної проблеми;

- регіони світу, де найбільше гостро проявлена вибрана глобальна проблема;
- можливі шляхи вирішення;
- міжнародні організації, що борються з вибраною глобальною проблемою.

Питання для самопідготовки

Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Деструктивні чинники XXI століття, що загрожують міжнародній безпеці.
2. Війна як загроза існуванню людству в глобалізованому світі.
3. Проксі-війна в XXI столітті.
4. Феноменологія гібридної війни в сучасному світі.
5. Неконтрольована міграція населення та її вплив на міжнародну безпеку.
6. Ядерна зброя в XXI столітті як чинник підтримки міжнародної безпеки або її руйнації?
7. Космос як майбутня сфера бойових дій.
8. Транснаціональна злочинність як деструктивний чинник турбулентності сучасного світу.
9. Міжнародний тероризм у системі загроз міжнародній безпеці.
10. ООН як провідна глобальна установа забезпечення міжнародної безпеки в сучасному турбулентному світі.
11. Роль НАТО в умовах глобалізації.
12. Міжнародні організації у боротьбі за мир в умовах сучасної глобалізації.

Запитання для самодіагностики

1. Дайте характеристику глобалізації.
2. Визначте вплив деструктивних чинників глобалізації на міжнародну безпеку.
3. Дайте характеристику історичним типам світового порядку.

Тема 4. Міжнародна система нерозповсюдження зброї масового знищення

Практичні завдання за темою 4

Мета завдання: формування навичок та вмінь застосування понять наукової дисципліни для пояснення явищ і процесів у міжнародних відносинах крізь призму міжнародної безпеки.

Хід роботи

1. Проаналізуйте міжнародно-правовий режим нерозповсюдження ядерної зброї.
2. Визначте політико-правові аспекти нерозповсюдження біологічної та хімічної зброї.
3. Дайте характеристику участі України в міжнародній системі нерозповсюдження зброї масового знищення.

Завдання для самостійного виконання

Практичне завдання 4.1. Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Міжнародний режим нерозповсюдження ядерної зброї.
2. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї: історія та сучасність.
3. Особливості координації питань щодо непоширення ядерної зброї ООН.
4. Особливості координації питань щодо непоширення ядерної зброї МАГАТЕ.
5. Внесок України в ядерне роззброєння.
6. Міжнародний режим нерозповсюдження хімічної та біологічної зброї.
7. Експортний контроль у сфері нерозповсюдження зброї масового знищення.

Практичне завдання 4.2. Робота з першоджерелами. За допомогою списку рекомендованої літератури та пошукової системи знайдіть в інтернеті наукові статті, присвячені міжнародній системі нерозповсюдження зброї масового знищення. Самостійно опрацюйте документальні джерела, статистичні ресурси, міжнародні договори, поточну міжнародну

аналітику провідних стратегічних і безпекових дослідницьких центрів та ін.

Питання для самопідготовки

Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Конференція з роззброєння та реєстр ООН щодо звичайних озброєнь.
2. Договір про звичайні збройні сили в Європі.
3. Експортний контроль та заходи воєнної довіри.
4. Експортний контроль та заходи з контролю звичайних озброєнь.

Запитання для самодіагностики

1. Чи можлива перемога у ядерній війні?
2. Основні положення Договору про нерозповсюдження ядерної зброї.
3. У чому полягає небезпека застосування хімічної або біологічної зброї?

Тема 5. Міжнародна протидія тероризму

Практичні завдання за темою 5

Мета завдання: формування навичок та вмінь застосування понять наукової дисципліни для пояснення явищ і процесів у міжнародних відносинах крізь призму міжнародної безпеки.

Хід роботи

1. Проаналізуйте явище міжнародного тероризму як глобальної загрози людства в XXI столітті.
2. Зробіть оцінювання основних видів тероризму з точки зору загрози міжнародній безпеці.
3. Виокремити основні чинники розповсюдження терористичної загрози.
4. Основні напрями антитерористичної діяльності держав та міжнародних організацій.

Завдання для самостійного виконання

Практичне завдання 5.1. Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Роль ООН і регіональних організацій у боротьбі з міжнародним тероризмом.
2. Європейська система боротьби з тероризмом.
3. Досвід США в боротьбі з міжнародним тероризмом.
4. Особливості боротьби з тероризмом в цифрову епоху.
5. Фінансування терористичних організацій: загрози для національної та міжнародної безпеки.

Практичне завдання 5.2. Робота з першоджерелами. За допомогою списку рекомендованої літератури та пошукової системи знайдіть в інтернеті наукові статті, присвячені розкриттю сутності, особливостям та тенденціям сучасного тероризму та системі боротьби з цим явищем. Самостійно опрацюйте документальні джерела, статистичні ресурси, міжнародні договори, поточну міжнародну аналітику провідних стратегічних і безпекових дослідницьких центрів та ін.

Практичне завдання 5.3. Проаналізувати діяльність будь-якої чинної терористичної організації світу за таким планом:

- рік та місце заснування;
- лідери терористичної організації та загальна кількість учасників;
- причина та цілі створення;
- методи боротьби, основні терористичні акти;
- держави та міжнародні організації, що протидіють цій організації, їхні основні напрями боротьби.

Питання для самопідготовки

Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Основні тенденції сучасного тероризму.
2. Терористи як активні актори сучасної гібридної війни.
3. Основні ознаки та методи ведення війни з тероризмом.
4. Ідеологема контртероризму: сутність, загальна характеристика та місце в системі антитерористичної боротьби.
5. Система антитерористичної боротьби в Ізраїлі.
6. Досвід спецслужб ЄС в боротьбі з міжнародним тероризмом.

Запитання для самодіагностики

1. Поняття «міжнародний тероризм».
2. Основні ознаки міжнародного тероризму.
3. Які існують шляхи боротьби з тероризмом?
4. Чи можливо подолати тероризм?

Змістовий модуль 2. Міжнародна безпека України

Тема 6. Галузева орієнтація міжнародної безпеки

Практичні завдання за темою 6

Мета завдання: формування навичок та вмінь застосування понять наукової дисципліни для пояснення явищ і процесів у міжнародних відносинах крізь призму міжнародної безпеки.

Хід роботи

1. Дайте характеристику міжнародної безпеки, використовуючи галузеві критерії.
2. Визначте поняття «військова безпека та небезпека».
3. Опишіть джерела військової небезпеки у сучасних умовах.
4. Охарактеризуйте моделі забезпечення військової безпеки.
5. Визначте сутність продовольчої безпеки, її індикатори та загрози.

Завдання для самостійного виконання

Практичне завдання 6.1. Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Продовольча залежність країн: сутність та вплив на міжнародну безпеку.
2. Глобальна енергетична безпека.
3. Міжнародне співробітництво в енергетичній сфері.
4. Екологічна безпека в умовах глобалізації.
5. Інституційні основи міжнародної інформаційної безпеки.
6. Моделі інформаційної безпеки.
7. Регіональна (європейська) інформаційна безпека.

Практичне завдання 6.2. Робота з першоджерелами. За допомогою списку рекомендованої літератури та пошукової системи знайдіть в інтернеті наукові статті, присвячені розкриттю різноманітності складових міжнародної безпеки. Самостійно опрацюйте документальні джерела, статистичні ресурси, міжнародні договори, поточну міжнародну аналітику провідних стратегічних і безпекових дослідницьких центрів та ін.

Практичне завдання 6.3. Провести аналіз політичної, економічної, соціальної, енергетичної, екологічної, інформаційної, продовольчої, демографічної безпеки чи кібербезпеки США, Китаю та країн ЄС за таким планом:

- існуючі загрози;
- сучасний стан вибраної сфери безпеки;
- державна політика у даній сфері;
- зовнішні чинники, що впливають на обрану сферу безпеки.

Питання для самопідготовки

Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Зарубіжний досвід правового забезпечення економічної безпеки.
2. Перспективи подальшого розгортання «зеленої революції» як чинника міжнародної безпеки.
3. Ризики для енергетичної безпеки.
4. Енергетична безпека України в умовах глобальних викликів.
5. Міжнародна екологічна безпека та охорона довкілля.
6. Інформаційна безпека у глобальній системі підтримання миру і стабільності.

Запитання для самодіагностики

1. Поняття «галузева орієнтація міжнародної безпеки».
2. Основні види загроз міжнародній безпеці.
3. Джерела і чинники загроз міжнародній безпеці.

Тема 7. Воєнна сила та її роль у забезпеченні міжнародної безпеки

Практичні завдання за темою 7

Мета завдання: формування навичок та вмінь застосування понять наукової дисципліни для пояснення явищ і процесів у міжнародних відносинах крізь призму міжнародної безпеки.

Хід роботи

1. Проаналізуйте поняття, сутність, особливості воєнної сили в системі міжнародної безпеки.
2. Визначте місце та роль силового чинника в сучасній системі світового порядку.
3. Розкрийте особливості війн ХХІ століття.
4. Дайте характеристику нормативно-правової бази ведення війн і збройних конфліктів у сучасному світі.

Завдання для самостійного виконання

Практичне завдання 7.1. Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Роль ООН у забезпеченні миру на планеті.
2. Компетенція Ради Безпеки ООН у підтримці миру.
3. Міжнародні організації у боротьбі за мир.
4. Європейська система безпеки перед викликами російської агресії.
5. Концепція справедливої війни.

Практичне завдання 7.2. Робота з першоджерелами. За допомогою списку рекомендованої літератури та пошукової системи знайдіть в інтернеті наукові статті, присвячені ролі воєнної сили в забезпеченні міжнародної безпеки. Самостійно опрацюйте документальні джерела, статистичні ресурси, міжнародні договори, поточну міжнародну аналітику провідних стратегічних і безпекових дослідницьких центрів та ін.

Практичне завдання 7.3. Німецький військовий діяч і теоретик Карл фон Клаузевіц (1780 – 1831 рр.) розглядав війну як вияв політики, її продовження. Він підкреслював, що війна є знаряддям політики. Тому

ведення війни є сама політика, що змінила перо на меч. Як можна бачити, йдеться про раціональність війни. Чи може сьогодні війна бути інструментом політики? Якщо ні, то чому? Якою є ціна війни в сучасних умовах і що робить її недопустимою?

Практичне завдання 7.4. Проаналізувати воєнну доктрину будь-якої держави світу за таким планом:

- потенційні зовнішні воєнні загрози;
- потенційні внутрішні воєнні загрози;
- умови забезпечення воєнної безпеки;
- принципи забезпечення воєнної безпеки;
- складові забезпечення воєнної безпеки;
- державні органи, що регулюють сферу воєнної безпеки країни;
- міжнародні організації у сфері безпеки, до яких входить аналізована держава.

Питання для самопідготовки

Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Війна як загроза існуванню людству в глобалізованому світі.
2. Проксі-війна в XXI столітті.
3. Феноменологія гібридної війни в сучасному світі.
4. Збройні сили в системі забезпечення національної безпеки України.
5. Особливості реформування сектору безпеки України.
6. Основні підходи щодо забезпечення оборонної достатності.

Запитання для самодіагностики

1. Поняття, сутність, особливості воєнної сили в системі міжнародних відносин.
2. Основні тенденції збройної боротьби в XXI столітті та їхнє врахування під час розбудови національного силового кластера.
3. Функції сектору безпеки в забезпеченні національної безпеки України.

Тема 8. Роль міжнародних організацій в національній безпеці України

Практичні завдання за темою 8

Мета завдання: формування навичок та вмінь застосування понять наукової дисципліни для пояснення явищ і процесів у міжнародних відносинах крізь призму національної безпеки.

Хід роботи

1. Проаналізуйте участь України в діяльності ООН.
2. Роль ООН та світової спільноти в забезпеченні територіальної цілісності України в сучасних умовах.
3. Розкрийте особливості взаємодії України та європейських регіональних організацій в безпековому просторі.
4. Визначте основні складнощі співпраці України та НАТО в сфері міжнародної безпеки та шляхи їхнього подолання.

Завдання для самостійного виконання

Практичне завдання 8.1. Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Участь України у миротворчих операціях ООН.
2. Роль України в боротьбі з міжнародним тероризмом.
3. Україна у боротьбі із екологічними загрозами.
4. Боротьба українського народу за незалежність та цілісність своєї держави як внесок в європейську та світову безпеку.
5. Оборонний потенціал: стандарти ЄС та українські реалії.
6. України та ОБСЄ: історія та сучасність.

Практичне завдання 8.2. Робота з першоджерелами. За допомогою списку рекомендованої літератури та пошукової системи знайдіть в інтернеті наукові статті, присвячені ролі міжнародних організацій у національній безпеці України. Самостійно опрацюйте документальні джерела, статистичні ресурси, міжнародні договори, поточну міжнародну аналітику провідних стратегічних і безпекових дослідницьких центрів та ін.

Питання для самопідготовки

Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Європейська регіональна безпека як майбутня складова національної безпеки України.
2. Європейська та євроатлантична інтеграція України: безпековий аспект.
3. Державне управління в умовах європейської та євроатлантичної інтеграції України: історія, теорія, прогнози.
4. Регіональна політика і транскордонне співробітництво в євроінтеграційній стратегії України.
5. Нормативно-правове забезпечення стратегічного курсу України на європейську та євроатлантичну інтеграцію.

Запитання для самодіагностики

1. Які умови вступу до ЄС?
2. Місце та роль НАТО в глобальній системі безпеки.
3. Які умови вступу до НАТО? Які країни мають на це право?
4. Основні функції ОБСЄ в європейській системі безпеки.

Тема 9. Геополітичні вектори розвитку міжнародної безпеки України

Практичні завдання за темою 9

Мета завдання: формування навичок та вмінь застосування понять наукової дисципліни для пояснення явищ і процесів у міжнародних відносинах крізь призму міжнародної безпеки.

Хід роботи

1. Проаналізуйте місце та роль України в світовій спільноті.
2. Європейський шлях розвитку України як вибір українського народу.
3. Політико-правові основи забезпечення національної безпеки в Україні.
4. Особливості набуття Україною без'ядерного статусу.
5. Сучасні загрози територіальній цілісності України.
6. Міжнародний імідж України в контексті забезпечення захисту національних інтересів.

Завдання для самостійного виконання

Практичне завдання 9.1. Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Геополітичне положення України: глобальне, регіональне та локальне.
2. Геостратегія України в сучасному турбулентному світі.
3. Національні інтереси України, їхнє забезпечення як чинник формування сучасної геостратегії України.
4. Геополітичні інтереси України щодо співробітництва з США.
5. Геостратегічні інтереси України на пострадянському просторі.
6. Геостратегічні інтереси України в Азії, Африці, Латинській Америці.

Практичне завдання 9.2. Робота з першоджерелами. За допомогою списку рекомендованої літератури та пошукової системи знайдіть в інтернеті наукові статті, присвячені геополітичним векторам розвитку міжнародної безпеки України. Самостійно опрацюйте документальні джерела, статистичні ресурси, міжнародні договори, поточну міжнародну аналітику провідних стратегічних і безпекових дослідницьких центрів та ін.

Питання для самопідготовки

Здобувачі вищої освіти мають підготувати доповіді та презентації за темами:

1. Глобальна продовольча безпека та місце України в її вирішенні.
2. Демографічна криза в Україні та шляхи її подолання.
3. Енергетична незалежність України: можливі моделі.
4. Економічна модель розвитку України після російсько-української війни.
5. Перспективи розвитку людського капіталу – майбутнє України.
6. Ядерна складова воєнної безпеки України: міф чи реальність?

Запитання для самодіагностики

1. Який головний вектор геостратегії України?
2. У чому полягають основні геополітичні інтереси України в безпековій сфері?
3. Які існують виклики для національної безпеки України в сучасних умовах?

2. Загальні рекомендації до написання реферату

Індивідуальна робота здобувача вищої освіти з навчальної дисципліни «Міжнародна безпека» містить написання реферату.

Реферат – це стислий огляд з певними узагальненнями літературних та інших джерел, у яких досліджують питання однієї проблеми. Реферат має бути самостійною, завершеною роботою, що відображає наукові інтереси здобувача вищої освіти, його знання, навички, вміння та є формою його залучення до наукового дослідження. Компілятивність не нівелює необхідності бути цілісною, завершеною, такою, що має відповідну структуру, працю, де автор має показати вміння послідовно, логічно викладати зміст розглядуваної проблеми. Окрім цього, повинно мати місце і творче осмислення, інтерпретація, тлумачення останньої, її хоча б часткове узагальнення, висловлення своєї аргументованої точки зору щодо її вирішення. Реферат має свідчити про аналітичне мислення здобувача вищої освіти, володіння необхідними знаннями як класичної, так і сучасної літератури з досліджуваного питання, а також уміння захищати основні положення своєї наукової роботи.

Писати реферат надзвичайно корисно, оскільки це дозволяє автору навчитися чітко та грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виокремлювати причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати свої висновки; опанувати науковий стиль мовлення.

Зазначений вид індивідуальної роботи має відповідати вимогам наукової роботи, які передбачають: слідування правилам цитування з обов'язковим посиланням на автора; адекватність переказу точки зору того чи іншого автора, його поглядів, ідей, висунених проблем і положень; достовірність посилань тощо.

Роботу над рефератом варто починати:

із загального ознайомлення з темою шляхом прочитання відповідного розділу підручника, конспектів лекцій для отримання загального уявлення про тему;

вивчення літературних джерел – як рекомендованих кафедрою, так і підібраних самостійно;

вивчення вибраної проблематики у фахових виданнях, затверджених ВАК України.

Після вибору теми складають попередній план роботи, який бажано узгодити з викладачем та визначити літературу (першоджерела та критичну літературу – статті та монографії), яку необхідно вивчити. Пошук та освоєння необхідних літературних джерел – це творчий процес. Уміння самостійно визначати напрям пошуку наукових творів, документів, використовувати предметні й алфавітні каталоги наукових бібліотек, бібліографічні довідники сприяє формуванню професійних якостей спеціаліста. Кваліфіковану консультацію з питань вибору літератури здобувач вищої освіти може також отримати в бібліотеці університету чи будь-якій іншій науковій бібліотеці.

Бажано, у першу чергу, переглянути список рекомендованої літератури до курсу, а вже потім звертатися до бібліотечного каталогу, орієнтуючись на власні уподобання. Спочатку необхідно попередньо проглянути відібрану літературу, щоб визначити, яку статтю чи книгу залишити для більш детального вивчення. Для розкриття теми необхідно користуватися мінімум десятима джерелами. Усі дані щодо статей та книжок (прізвища й ініціали авторів, назви робіт, місце та рік видання) доцільно записати на окремі картки. Цей навик знадобиться в підготовці до написання курсової чи дипломної роботи. Відібрану літературу ґрунтовно вивчають. Необхідний матеріал слід виписувати окремо за кожним питанням плану, щоб його можна було легко перегрупувати залежно від логіки побудови роботи. Обов'язково фіксують джерело, що полегшує оформлення роботи.

Оформлення роботи має бути таким:

а) текст друкують з одного боку стандартного аркуша через 1,5 інтервали з полями не менше по 2 см зліва, справа, зверху і знизу. У рядку має бути не більше 65 символів (з урахуванням літер, пропусків, розділових знаків); шрифт – Times New Roman, 14. Кількість рядків на сторінці не повинна перевищувати 30;

б) розділи та підрозділи мають містити заголовки, які належить точно відтворювати у змісті. Заголовки розділів, як правило, розміщують посередині рядка. Назви розділів друкують великими літерами без розділових знаків у кінці, без підкреслень. Заголовки розділів слід починати з належного відступу;

в) нумерація сторінок має бути наскрізною. Порядковий номер сторінки позначають арабською цифрою і проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки чи рисок. Титульний аркуш включають

до загальної нумерації сторінок письмової роботи, але номер сторінки на титульному аркуші не проставляють. Розділи слід нумерувати також арабськими цифрами;

г) посилання на авторів літератури, що цитують, вказують у тексті у квадратних дужках, наприклад [1, с. 3], де перша цифра означає порядковий номер джерела зі списку, друга – сторінку;

г') список використаних джерел, які вивчають й цитують, складається з нумерацією відповідно до порядку її використання або в алфавітному порядку;

д) ілюстративний матеріал – малюнки, графіки, схеми тощо слід розміщувати безпосередньо після першого посилання на нього в тексті. Якщо графік, схема, таблиця не вміщаються на сторінці, де є посилання, то їх подають на наступній сторінці. На кожний ілюстративний матеріал мають бути посилання в тексті;

е) робота має бути написана грамотною, літературною мовою та ретельно вчитаною. Скановані рисунки та таблиці не допускають;

є) подають на електронному носії.

Реферат подають викладачу не пізніше двох тижнів до закінчення навчальних занять з навчальної дисципліни «Міжнародна безпека». Якщо здобувач вищої освіти здає реферат пізніше визначеного терміну, тоді викладач оцінює реферат на один бал нижче, яким би змістовним та правильно оформленим він не був. Предметом оцінювання індивідуального завдання є виконана здобувачем вищої освіти письмова робота. Можливий захист шляхом усного звіту здобувача вищої освіти про виконану роботу (до 5 хв) з обговоренням у межах академічної групи основних результатів індивідуальної роботи.

Як індивідуальна робота може бути зарахована участь у наукових конференціях (з опублікуванням тез), конкурсах, олімпіадах.

За виконання індивідуальної роботи здобувач вищої освіти одержує до 6 балів, відповідно до якості виконаної роботи.

Вибираючи тему реферату, слід брати до уваги:

рівень особистої підготовленості, коло наукових інтересів у галузі досліджень проблем безпеки;

важливість теми, її актуальність і рівень складності.

Структура реферату з навчальної дисципліни «Міжнародна безпека»:

- титульний аркуш;
- зміст;

- перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів (за необхідності);
- вступ;
- сутність реферату (основна частина);
- висновки;
- список використаних джерел;
- додатки (за необхідності).

Перша сторінка є титульною, її не нумерують і не враховують у загальну кількість сторінок (зразок наведено в додатку А).

Зміст реферату подають безпосередньо після титульного аркуша, починаючи з нової сторінки. До змісту включають структурні елементи у такому порядку: перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів (за необхідності); вступ; послідовно перелічені найменування всіх розділів, підрозділів і пунктів (якщо вони мають заголовки) реферату; висновки; рекомендації (за необхідності); список використаних джерел; назви додатків і номери сторінок, які містять початок відповідного матеріалу.

Перелік умовних позначень, символів, одиниць скорочень і термінів складають за умови повторення таких елементів більше трьох разів у тексті та вміщують безпосередньо після змісту, починаючи з нової сторінки. Інакше – їхню розшифровку наводять у тексті під час першого згадування. Якщо у роботі вжито специфічну термінологію чи використано маловідомі скорочення, нові символи, позначення і таке інше, то їхній перелік може бути поданий у вигляді окремого списку, який розміщують перед вступом. Перелік треба друкувати двома колонками, в яких зліва за абеткою наводять скорочення, справа – їхнє детальне розшифрування.

У *вступі* подають загальну характеристику роботи в рекомендованій далі послідовності. Обґрунтовують актуальність та доцільність роботи, формулюють мету роботи і завдання, які необхідно вирішити для досягнення поставленої мети. Об'єкт дослідження – це процес або явище, що породжує проблемну ситуацію і вибране для вивчення. Предмет дослідження міститься в межах об'єкта. Об'єкт і предмет дослідження як категорії наукового процесу співвідносять між собою як загальне і часткове. Подають перелік використаних методів дослідження для досягнення поставленої у роботі мети. Перераховувати їх треба не відір-

вано від змісту роботи, а коротко та змістовно визначаючи, що саме досліджувалось тим чи іншим методом.

В *основній частині* розкривають саму тему дослідження. Автору необхідно не тільки висвітлити основні проблеми вибраної теми й можливе їхнє вирішення, а й показати різні підходи, запропонувати власну інтерпретацію, свої форми й методи вирішення поставленого питання.

Розкриття теми реферату може бути здійснено по-різному: чи в історичному (від минулого до сьогодення), чи в логічному (за головними, істотними, вузловими моментами), чи в актуалістичному плані (від нинішнього часу, через його призму, до минулого і про минуле).

У *висновках* подають узагальнення важливих положень, резюмують, наскільки вдалося виконати задумане, вирішити заявлене у вступі.

Завершує реферат список використаних джерел (приклади оформлення бібліографічного опису в списку використаних джерел наведено в додатку Б).

У *додатках* подають матеріал, який є необхідним для повноти реферату і не може бути розміщений в основній частині через великий обсяг (додаткові ілюстрації або таблиці, додатковий перелік джерел, що може викликати інтерес).

Обсяг реферату має бути не менше 10 сторінок. До загального обсягу роботи не входять список використаних джерел і додатки. Теми рефератів надано в додатку В. Тема може бути запропонованою і здобувачем вищої освіти, але обов'язково має бути погодженою з викладачем.

3. Система оцінювання успішності роботи

Система оцінювання сформованих компетентностей у здобувачів вищої освіти враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські (практичні) заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у здобувачів вищої освіти здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою. Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюють протягом семестру під час проведення семінарських занять, тестування та виконання індивідуальної роботи (реферату) й оцінюють сумою набраних балів (максимальна

сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє здобувачу вищої освіти отримати допуск до іспиту – 35 балів);

семестровий контроль, що проводять у формі іспиту.

Порядок проведення поточного оцінювання знань здобувачів вищої освіти. Поточний контроль успішності навчання здійснюють у формі:

наукового повідомлення (аналітичної доповіді) за заданою тематикою на семінарських заняттях, усно; участі в дебатах із запропонованої проблематики. Максимальна оцінка за роботу протягом семінарського заняття (повіді, участь у дебатах тощо) – 4 бали (4-бальна система оцінювання, усього 44 бали за семестр); її можна отримати, якщо доповідь має логічну структуру, висновки є аргументованими, теоретичний матеріал викладений вільно із розумінням основних понять;

реферату – максимальна оцінка – 6 балів (6-бальна система; усього 6 балів за семестр);

підсумкового тестування за змістовими модулями – 1 раз за семестр на останньому тижні. Максимальна оцінка – 10 балів (10-бальна система; усього 10 балів за семестр).

Більш детальну інформацію щодо системи оцінювання наведено в робочому плані (технологічній карті) з навчальної дисципліни.

Системи оцінювання, що використовують, наведено далі.

**Критерії оцінювання наукового повідомлення (аналітичної доповіді)
за заданою тематикою та участі у дебатах із запропонованої
проблематики
(4-бальна система оцінювання)**

Ступінь виконання	Бали
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Містить засвоєний теоретичний / практичний матеріал у повному обсязі	4
Відповідь аргументована, виявляє глибину та оригінальність мислення. Під час оперування теоретичним / практичним матеріалом допущено незначні помилки	3
Відповідь у цілому правильна, але бракує аргументованих висновків, допущено певні помилки у процесі визначення категорій, смислових зв'язків тощо	2
Присутнє лише часткове висвітлення змісту питання; виявлено певні труднощі у ході оперування теоретичним / практичним матеріалом	1
Відповідь виявляє лише загальне ознайомлення здобувача вищої освіти з проблематикою питання; самостійність мислення та висновки відсутні	0

Критерії оцінювання реферату
6-бальна система оцінювання

Ступінь виконання	Бали
Текст неперевершений, виявляє глибину та оригінальність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом реферат оцінюють як зразковий. Висновки є приголошшливо обґрунтованими та доведеними. Застосовують зміст класичних (фундаментальних) праць з міжнародно-політичної науки; блискуче відтворюють дискурс «світу політичного». Перфектним є розуміння міждисциплінарних зв'язків політичної науки із соціологією, економікою, правом тощо. Наводять джерела міжнародного права, згадують міжнародні угоди/договори. Використані публікації за останні п'ять років	6
Текст загалом чинить позитивне враження, відтворено раціональність мислення. За логікою, стилем, семантикою, понятійно-категоріальним апаратом реферат оцінюють як дуже добрий. Висновки є у цілому обґрунтованими, застосовано аргументацію. Згадують класичні (фундаментальні) праці з міжнародно-політичної науки; підтримують дискурс «світу політичного». Фіксують міждисциплінарність міжнародно-політичного простору. Відображено сучасні джерела з теми реферату. Не дотримано вимог оформлення списку використаних джерел	5
Текст потребує доопрацювання. Логіка та понятійно-категоріальний апарат реферату прийнятні; відтворено раціональність мислення. Висновки є в цілому обґрунтованими, застосовано аргументацію. Класичні праці міжнародно-політичної науки майже не залучено; дискурс «світу політичного» маргіналізовано. Міждисциплінарність міжнародно-політичного простору фіксують частково. Є згадка про сучасні джерела з теми реферату. Не дотримано вимог оформлення списку використаних джерел	4
Текст потребує доопрацювання. Логіка та понятійно-категоріальний апарат реферату прийнятні; відтворено раціональність мислення. Висновки є частково обґрунтованими, але аргументація не є переконливою. Класичні праці міжнародно-політичної науки майже не залучено; дискурс «світу політичного» маргіналізується. Міждисциплінарність міжнародно-політичного простору майже не фіксують. Є згадка про сучасні джерела з теми реферату. Не дотримано вимог оформлення списку використаних джерел	3
Текст має бути перероблений. Логіка та понятійно-категоріальний апарат реферату оцінюють як достатні, але раціональність розвідки сумнівна. Аргументацію висновків майже не фіксують. Вимоги оформлення списку використаних джерел порушено	2
Текст неприйнятний. Реферат виявляє практичну відсутність у здобувача вищої освіти самостійності мислення; здатність робити узагальнення та теоретичні / практичні висновки відсутня	1
Текст неприйнятний. Наукова спроба не вдалася	0

Глосарій основних понять

Агресія (від лат. *aggression, aggressio* – напад) – це будь-яке незаконне застосування державою або групою держав сили проти іншої держави (народу, нації) з метою захоплення її території, посягання на її суверенітет та національні багатства, насильницького підпорядкування її населення. Зараз у практиці вивчення міжнародних відносин виокремлюють, окрім збройної, фінансово-економічну, інформаційну та інші види агресії.

Агресор (від лат. *aggressor* – нападник) – це: 1) згідно з нормами міжнародного права, сторона, яка першою нападає на іншу державу; 2) держава, що застосовує збройні сили проти іншої держави; 3) сторона, що здійснила насильницьке загарбання іншої території.

Амбівалентність системи безпеки (від лат. *ambo* – обидва і *valentia* – сила) – це: 1) суперечливе, двоїсте (те, що має в собі, задоволення й незадоволення) сприйняття тієї самої безпекової події (явища, факту, предмета тощо); 2) одночасне виконання системою безпеки протилежних функцій, наприклад, регулівної та інтегрувальної; 3) здатність системи безпеки за певного збігу умов обернутися на систему дестабілізації та створювати загрозу самому об'єктові захисту.

Анексія (від лат. *annexio* – приєднання) – це: 1) один із видів агресії, що супроводжується насильницьким приєднанням (захопленням) державою території іншої держави або народу, а також примусове утримання того або іншого народу в межах чужої держави; 2) самовільне захоплення державою або її військом (правлячою елітою) будь-чого чужого (перш за все, території (землі), майна, іншої власності тощо), що не належить та самовільне встановлення меж свого володіння, що є грубим порушенням норм міжнародного права і принципу самовизначення націй.

Анклав (від франц. *enclave* – від лат. *inclavare* – закривати на ключ) – територія держави, яка повністю оточена сухопутною територією іншої держави, або частина території держави, повністю оточена сухопутною територією однієї чи кількох держав. У тих випадках, коли частина території держави оточена сухопутною територією іншої держави не повністю, оскільки є вихід до моря, то її називають напіванклавом (наприклад, Гамбія, Монако). Наприклад, Республіка Сан-Марино, розташована у межах Італії, італійське місто Кальпоне у Швейцарії.

Ансамбль системи безпеки (від франц. *ensemble* – сукупність, єдине ціле) – це: 1) гармонійне поєднання всіх компонентів системи національної безпеки країни, об'єднаних метою її створення; 2) група підсистем, які в органічній сукупності утворюють систему національної безпеки держави; 3) гармонійна єдність системи безпеки, яка включає суб'єкти та об'єкти національної безпеки на основі принципу композиційності (гармонійної єдності та взаємодоповнення), підсистему забезпечення їхнього спільного функціонування, а також базу, на якій вони формуються.

Антитерористична боротьба (діяльність) – це діяльність органів державної влади та органів місцевого самоврядування щодо: попередження тероризму, в тому числі щодо виявлення та подальшого усунення причин та умов, які сприяють вчиненню терористичних актів (профілактика тероризму); виявлення, попередження, припинення, розкриття та розслідування терористичних актів; мінімізації та (або) ліквідації наслідків проявів тероризму.

Армія (від лат. *armare* – озброювати): 1) у широкому сенсі як синонім поняття «збройні сили» – сукупність сухопутних, військово-морських, військово-повітряних військ та інших воєнізованих формувань держави, призначених для забезпечення обороноздатності країни, ведення широкомасштабних військових дій проти зовнішнього супротивника; 2) у вузькому сенсі як синонім поняття «сухопутні війська» – вид збройних сил багатьох держав світу поряд із військово-морськими та військово-повітряними силами; 3) частину збройних сил держави, залежно від поставлених їй завдань, називають: армією вторгнення, армією прикриття, діюча армія тощо; 4) оперативне об'єднання, призначене для ведення бойових операцій, до складу якого входить кілька з'єднань і частин різних видів і родів військ, органів управління, матеріально-технічне і медичне забезпечення; 5) оперативне об'єднання більше, ніж дивізія та корпус; 6) метафора, що використовують у побутовій мові й художній літературі для позначення великої кількості чогось (людей, істот або об'єктів), що виконують злагоджені дії: «зібралася армія футбольних фанатів», «у цехах трудиться армія роботів», «на термітник напала ціла армія мурах».

Архітектура системи безпеки (лат. *architectura* – це будівничий, будівля) – це: 1) концепція органічного взаємозв'язку всієї сукупності структурних елементів національної безпеки, включаючи ідеологію,

зовнішньополітичні пріоритети її розвитку, засоби та чинники підтримання її національної безпеки, нормативно-правову базу, кібернетичну модель забезпечення функціонування системи національної безпеки тощо; 2) система забезпечення національної безпеки держави, яка базується на основних структурних компонентах її формування, за допомогою якої створюють необхідні умови нормального функціонування всіх важливих сфер життєдіяльності держави відповідно до її конституційних положень, основних національних інтересів, а також зовнішньополітичної стратегії. Архітектура системи безпеки (**А. с. б.**) виражає інтереси нації, слугує необхідним середовищем для втілення національної ідеї. **А. с. б.** виражає потребу функціонування системи національної безпеки відповідно до її мети, призначення, функцій, структури, матеріальних та законодавчих можливостей, доцільності та значимості для підтримання суверенітету будь-якої країни. Головна мета створення **А. с. б.** – це забезпечення конституційних гарантій підтримання безпеки держави та її суверенітету та інших потреб суспільства в розвитку.

Асиметричні загрози (від дав.-грецьк. *ασυμμετρία* – неспівмірність, нерозмірність, непропорційність, невідповідність одне одному, відсутність або порушення симетрії) – це різноманітність внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних та суб'єктивних суперечностей суспільного розвитку в середовищі функціонування безпекового об'єкта, які не є адекватними рівню готовності суб'єкта щодо управління загрозами. Наприклад, державі, яка володіє ядерною зброєю можуть загрожувати терористичні структури, які озброєні автоматичною зброєю тощо.

Атрактивна система безпеки (від лат. *attrahere* – притягувати, приваблювати) – це: 1) здатність безпекової структури зменшувати рівень ентропії (від грецьк. *έν* – у, *τροπή* – поворот, перевтілення) її станів; 2) стійкий кінцевий стан розвитку системи безпеки на певному етапі її еволюційного розвитку; 3) сталий стан системи безпеки країни, який спричинений різними початковими умовами її формування.

Баланс безпеки (від фр. *balance* – ваги, врівноваження, вирівнювання) – це: 1) забезпечення реальної системи національної безпеки за рахунок наявних компонентів її розвитку (військових, економічних, соціально-демографічних, ресурсно-господарчих, науково-технічних, наявності потужної зброї, значній чисельності війська та його модернізації, укладених двосторонніх та багатосторонніх безпекових договорів,

угод, тощо) на протидію наявним загрозам; 2) рівновага військових та невійськових чинників формування системи національної безпеки держави.

Баланс сил (від англ. *balance of power* – рівновага сил) – це: 1) рівновага, врівноваження чогось протиборчого; 2) кількісний вираз відносин між політичними сторонами будь якої діяльності, котрі повинні врівноважувати одна одну; 3) рівновага стратегічних і звичайних збройних сил і озброєнь протиборчих сторін; 4) система показників, які характеризують оптимальне співвідношення силових векторів у політиці держав (їхніх союзів, блоків, коаліцій) у різних сферах життєдіяльності на різних рівнях територіальної організації та масштабах розвитку); 5) системне протистояння світових геополітичних центрів сили, які ведуть боротьбу за світове панування; 6) наукова концепція системи міжнародної безпеки, яка почала функціонувати після Другої світової війни (у двополюсному світі), а також притаманна сучасній системі міжнародних відносин підтримання міжнародної стабільності. Балансування відбувається на грані війни та миру.

Безпекова політика (від грецьк. *πολιτική* – діяльність самоуправління у полісі (місті-державі), а надалі – «мистецтво управління» державою і суспільством) – це: 1) національна безпекова політика – одна із форм державної політики у сфері підтримання її безпеки та суверенітету, система різнопрофільних заходів із метою забезпечення нормального функціонування важливих сфер життєдіяльності населення країни та її різноманітних структурних підрозділів; 2) міжнародна (колективна) безпекова політика – система міжнародної взаємодії, яка спрямована на збереження миру в регіоні та світі, захист колективних безпекових та національних інтересів держав-учасниць, що базується на комплексній співпраці в різних галузях забезпечення безпеки, а також створення міжнародних безпекових організацій (ОБСЄ, НАТО та ін.) та узгодження спільної безпекової політики.

Безпекові рівні – це форми організації системи безпеки на різних рівнях її просторової організації: локальному (місцевому) – відповідає національній безпеці держави; регіональному (колективному) – узгоджена система безпекової діяльності країн регіону; глобальному – спільна діяльність різного рангу безпекових структур (регіональних та національних), що формує світову систему безпеки.

Біфуркація безпеки (від лат. *bifurcus* – роздвоєний, множинний, розходження) – це: 1) процес розвитку системи національної безпеки з можливістю видозмінюватися та бути невизначеною в окремі моменти її формування; 2) динаміка стану системи безпеки будь-якого рівня з можливістю повторення певних безпекових ситуацій, тобто певною циклічністю розвитку й властивістю набувати різноманітних потенційних властивостей.

Виклики безпеки – це: 1) проблеми порушення функціонування нормального стану безпеки, які потребують негайного втручання з метою врегулювання або вирішення проблемної ситуації, що склалася; 2) складовий елемент загрози, разовий або багаторазовий (інколи повторний) збій функціонування системи безпеки будь-якого об'єкта (суб'єкта) функціонування; 3) суперечлива дія (протидія) суб'єктів міжнародної безпеки, котрі намагаються порушити баланс сил.

Війна – це: 1) небезпечне суспільно-політичне явище, що стосується всіх сфер життєдіяльності людини на території, де воно відбувається й супроводжується жорстким протистоянням протиборчих сторін та використанням зброї; 2) озброєна боротьба між державами (міждержавна) або внутрішня – між окремими політичними та етнічними угрупованнями (громадянська); 3) збройне протиборство між політичними утвореннями (державами, політичними угрупованнями, етнічними та релігійними соціумами); 4) у непрямому розумінні – крайня ступінь жорсткого протистояння між ким-небудь (війни світоглядів, влади, законів, кланів, капіталів, родин, релігійних угруповань тощо). Розрізняють такі види війн: світова, локальна, колоніальна, несправедлива, визвольна, загарбницька, митна, торгівельна, газетна, інформаційна, терористична, гібридна тощо.

Воєнна безпека – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від воєнних загроз.

Воєнний конфлікт – це форма розв'язання міждержавних або внутрішньодержавних суперечностей із двостороннім застосуванням воєнної сили; основними видами воєнного конфлікту є війна та збройний конфлікт.

Гарантія безпеки – це: 1) обґрунтована наявність матеріально-технічної та законодавчо-правової бази та механізмів забезпечення національної безпеки держави; 2) спільна запорука підтримання колективної

системи безпеки, що базується на основі підписання міжнародних договорів та угод, впровадження комплексних договірних узгоджених безпекових дій та заходів учасників міжнародного процесу з метою підтримання миру та політичної стабільності в регіоні.

Генеративна безпека (від англ. *generator* – породжувальний, відтворювальний) – це здатність системи безпеки відтворювати свої втрачені структурні елементи та здійснювати функціональні заміщення одних компонентів іншими з метою її збалансування та нормального безперебійного існування.

Глобальна безпека (від фр. *global* – загальний, *globus* – земна куля) – це: 1) система діяльності міжнародних інституцій з метою забезпечення та підтримки миру в регіонах світу, що базується на комплексній взаємодії безпекових організацій різного рівня та суб'єктів міжнародного права різних рангів міжнародної взаємодії; 2) запорука колективної безпеки та підтримання миру й стабільності в усьому світі; 3) наукова концепція існування міжнародної системи в період функціонування мультиполярного світу.

Гуманітарна безпека – це: 1) вид безпеки держави, який гарантує нормальне функціонування соціальної сфери країни та забезпечує її позитивний культурно-політичний та соціально-економічний розвиток. Гуманітарна безпека країни базується на успішній соціальній політиці держави та забезпечується важливими сферами її життєдіяльності й визначає рівень та якість життя її населення; 2) сфера забезпечення безпеки в соціально-культурному напрямі.

Гуманітарна безпека – це: 1) вид безпеки держави, який гарантує нормальне функціонування соціальної сфери країни та забезпечує її позитивний культурно-політичний та соціально-економічний розвиток. Гуманітарна безпека країни базується на успішній соціальній політиці держави та забезпечується важливими сферами її життєдіяльності й визначає рівень та якість життя її населення; 2) сфера забезпечення безпеки у соціально-культурному напрямі.

Демократичний цивільний контроль – це комплекс здійснюваних відповідно до Конституції і законів України правових, організаційних, інформаційних, кадрових та інших заходів для забезпечення верховенства права, законності, підзвітності, прозорості органів сектору безпеки і оборони та інших органів, діяльність яких пов'язана з обмеженням

у визначених законом випадках прав і свобод людини, сприяння їхній ефективній діяльності й виконанню покладених на них функцій, зміцненню національної безпеки України.

Державна безпека – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності і демократичного конституційного ладу та інших життєво важливих національних інтересів від реальних і потенційних загроз невоєнного характеру.

Дестабілізація безпеки – це: 1) порушення стану безпеки та циклів життєдіяльності важливих сфер функціонування держави; 2) цілеспрямована система дій протиборчої (ворожої) сторони, яка спрямована на повалення конституційного ладу в країні, порушення або втрату суверенітету держави, її територіальної цілісності та недоторканності кордонів, а також конституційних прав, свобод і гарантій її громадян тощо.

Екологічна безпека – це: 1) вид національної безпеки, пов'язаний з процесами підтримання екологічної рівноваги території, раціонального використання природного середовища та його комплексного захисту; 2) функціонування цілої низки державних структурних підрозділів із метою захисту здоров'я населення та налагодження сприятливих умов його життєдіяльності за наявності постійних екологічних загроз; 3) система узгоджених дій міждержавних та міжнародних структур із питань захисту довкілля.

Економічна безпека – це політико-господарчий та фінансово-соціальний стан держави, за якого її народ (населення) може самостійно (суверенно, без стороннього втручання і зовнішнього тиску) визначати шляхи і форми свого подальшого економічного розвитку. Національна економічна безпека (**Е. б.**) базується на сприятливому розвитку продуктивних сил країни, її матеріальному та енергетичному багатстві, а також науково-технічних надбаннях. У зв'язку з інтернаціоналізацією виробництва національна **Е. б.** може бути тісно пов'язана з міжнародною **Е. б.** – функціонуванням комплексу міжнародних умов, договорів та інституційних структур, що забезпечують право кожному суб'єкту міжнародних відносин можливість вільно вибирати і здійснювати свою стратегію соціально-політичного та фінансово-економічного розвитку, без зовнішнього тиску, за умови взаємовигідного співробітництва з іншими державами.

Енергетична безпека – це вагома складова економічної безпеки країни, яка має на меті контроль над забезпеченням важливих сфер функціонування господарства та життєдіяльності населення держави необхідними паливно-енергетичними ресурсами.

Європейська безпека – це система міжнародних договорів між європейськими країнами та комплекс цілеспрямованих заходів, які здійснюють усі зацікавлені держави європейського регіону з метою захисту колективних та національних інтересів, підтримання миру, недопущення війни та вирішення конфліктів, а також для нейтралізації внутрішніх та зовнішніх загроз у всіх сферах суспільного життя та вирішення поточних безпекових питань. Проблема європейської безпеки займаються такі міжнародні організації, як ЄС, НАТО, ОБСЄ. У межах міждержавного інтеграційного об'єднання ЄС функціонує система спільної безпеки країн-учасниць цієї спільноти.

Забезпечення національної безпеки країни – це: 1) система різнопрофільних дій з метою підтримання безпеки держави, її суверенітету й життєво важливих функцій та захист свого населення від різноманітних загроз; 2) діяльність різноманітних безпекових інституцій держави в межах політико-правового поля та міжнародних структур згідно з підписаними договорами й угодами щодо вирішення проблем гарантування її безпеки та нейтралізації загроз та небезпек.

Загроза – це: 1) стан динаміки системи, коли небезпека або порушення нормальних умов її функціонування через певні причини і чинники загрожує збою розвитку системи, сприяє її дестабілізації, а в кінцевому випадку – деградації (руйнуванню) цієї структури і зупиняє її діяльність; 2) сукупність умов та чинників, які перешкоджають реалізації діяльності систем безпеки, створюючи загрозову небезпеку; 3) різноманітність внутрішніх і зовнішніх, об'єктивних та суб'єктивних протиріч суспільно-політичного, політико-правового, ресурсно-екологічного та інших видів небезпечного характеру, антропогенного й природного походження (включаючи природні катастрофи і катаклізми), що можуть спричинити збої в роботі системи забезпечення безпеки та порушувати умови функціонування життєво важливих сфер населення країни й створювати передумови для втрати державою суверенітету, економічної та фінансової незалежності держави, порушувати її територіальну цілісність тощо.

Загрози національній безпеці України – це явища, тенденції і чинники, що унеможливають чи ускладнюють або можуть унеможливити

чи ускладнити реалізацію національних інтересів та збереження національних цінностей України.

Збройний конфлікт – це збройне зіткнення між державами (міжнародний збройний конфлікт, збройний конфлікт на державному кордоні) або між ворогуючими сторонами в межах території однієї держави, як правило, за підтримки ззовні (внутрішній збройний конфлікт).

Індикатори безпеки – це: 1) показник або кількісне вираження функціонування системи безпеки, що дає можливість правильно оцінити стан її функціонування; 2) один із основних (головних) показників, який свідчить про наявність збоїв у забезпеченні системи безпеки. Індикатори безпеки держави надають національним інтересам кількісне вираження. Показують, в якому стані, безпеки чи небезпеки, знаходиться суверенітет держави та її суспільно-політична та соціально-економічна система в цілому чи її елементи, і на скільки цей стан створює умови щодо реалізації національних безпекових інтересів.

Інтенсифікація безпекова (від лат. *intensio* – напруження, посилення) – це: 1) здатність системи безпеки держави до її посилення (удосконалення), підняття на новий рівень існування та створення дійових (продуктивних) елементів захисту національних інтересів країни; 2) розвиток системи безпеки держави та її структурних елементів за рахунок її удосконалення та застосування найбільш ефективних засобів та механізмів функціонування з використанням передових новітніх технологій та новинок науково-технічного прогресу.

Іntenція безпекова (від лат. *intentio* – прагнення) – це: 1) здатність системи безпеки держави до виконання її прямої мети; 2) прагнення (намір, мета) змінити щось у системі функціонування безпеки держави, спрямувати та націлити її на вирішення чогось конкретного; 3) одна з необхідних властивостей сучасної системи національної та колективної безпеки, яка передбачає постійну потребу до змін, удосконалення відповідно еволюції загроз.

Іреденти́зм (від італ. *irredento* – незвільнений, такий, що перебуває під чужим владарюванням, не возз'єднаний) – це поняття, що характеризує діяльність рухів, які виступають за анексію певної території держави на підставі етнічної відмінності більшої або значної частини її населення від титульного етносу та етнічної спорідненості з населенням іншої держави, а також попереднього володіння нею цією територією.

Іренологія (від грецьк. *εἰρήνη* – мир) – це: 1) наука про мир або «дослідження миру»; 2) напрям у політології, що набув розвитку в 1960 – 1970-х рр., характерною рисою якого є міждисциплінарність, опора на теоретичну соціологію та соціальну філософію різних орієнтацій, на конкретні дисципліни і на методологічні прийоми системно-структурного дослідження з метою розроблення заходів для перетворення структур, що породжують насильство, у менш насильницькі шляхом їхніх революційних або інституційних змін.

Кадастр безпековий (від фр. *cadastre* – перелік, список) – це: 1) комплексне систематизоване зведення відомостей про конкретні безпекові об'єкти та діяльність безпекових підрозділів держави, які зобов'язані виконувати свої прямі функції; 2) кількісне відображення показників функціонування безпекових структур країни та їхня якісна характеристика й оцінювання відповідно встановлених державних (міжнародних) стандартів функціонування.

Комплексний огляд сектору безпеки й оборони – це процедура оцінювання стану і готовності складових сектору безпеки й оборони до виконання завдань за призначенням, за результатами якої розробляють та уточнюють концептуальні документи розвитку складових сектору безпеки й оборони та визначають заходи, спрямовані на досягнення ними необхідних спроможностей до виконання завдань за призначенням у поточних і прогнозованих умовах безпекового середовища.

Критерій безпеки – це ознака, за якою визначають стан і здатність системи безпеки країни протистояти загрозам чи проявам небезпеки. Кожний критерій безпеки має кількісне вираження – показник, що свідчить про стан суб'єкта (об'єкта) безпеки. Залежно від втрат, які можуть бути внаслідок реалізації загрози, кожен показник у різних умовах його формування може мати різну величину. Для забезпечення комплексної безпеки суб'єкта суспільства важливе значення має не стільки сам показник того чи іншого критерію, а його граничне значення (граничний показник) – це свого роду індикатор, який сигналізує, з одного боку, про зону безпеки, а з другого – про розвиток небезпеки. Для характеристики стану безпеки держави використовують загальні і спеціальні критерії та їхні показники, з урахуванням особливостей діяльності кожного суб'єкта суспільства (держави, первинної ланки господарювання, особи тощо).

Локальна безпека – це: 1) забезпечення системи безпеки на місцевому (низовому рівні); 2) вагома складова національної безпеки держави, що ґрунтується на підтриманні життєво важливих сфер діяльності

населення та функціонування господарства країни в конкретному населеному пункті або місцевості.

Міжнародна безпека – це система налагодження міжнародної взаємодії в питаннях підтримання міжнародної (колективної) стабільності з метою гарантії нормального функціонування держав на міжнародній арені, підтримання їхнього суверенітету, політичної та економічної незалежності. Розрізняють **М. б.** двосторонню, регіональну та глобальну.

Міжнародний тероризм – це тероризм, що зачіпає своїми терористичними актами громадян і територію більш ніж однієї країни. Тероризм стає міжнародним, коли: 1) як терорист, так і жертви тероризму є громадянами однієї й тієї ж держави або різних держав, але злочин скоєно за межами цих держав; 2) терористичний акт спрямований проти осіб, що користуються міжнародним захистом; 3) підготовка до терористичного акту ведеться в одній державі, а здійснюється в іншій, 4) терорист, який здійснив терористичний акт в одній державі, переховується в іншій і постає питання про його видачу.

Національна безпека України – це захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз.

Національні інтереси України – це життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян.

Небезпека – це: 1) загрозливий стан існування системи безпеки, що може призвести до втрати важливих елементів її функціонування або – до повної її деградації і краху, який формується під впливом різноманітних небезпечних дестабілізуючих чинників; 2) діяльність певних структур, що спричиняє збій безпекових систем, тобто створює небезпеку; 3) небезпечні явища, події і процеси як внутрішньодержавного життя, так і міжнародного плану, які можуть мати загрозливий характер і нанести шкоду державі, її населенню, господарству тощо.

Оборонне планування – це складова частина системи державного стратегічного планування, що здійснюється з метою забезпечення обороноздатності держави шляхом визначення пріоритетів і напрямів розвитку сил оборони, їхніх спроможностей, озброєння та військової техніки, інфраструктури, підготовки військ (сил), а також розроблення

відповідних концепцій, програм і планів з урахуванням реальних і потенційних загроз у воєнній сфері та фінансово-економічних можливостей держави.

Оборонний огляд – це процедура оцінювання стану і готовності сил оборони до виконання завдань з оборони України, стану їхнього кадрового, фінансового, матеріально-технічного та інших видів забезпечення.

Оборонно-промисловий комплекс України – це сукупність органів державного управління, підприємств, установ і організацій промисловості та науки, що розробляють, виробляють, модернізують та утилізують продукцію військового призначення, надають послуги в інтересах оборони для оснащення та матеріального забезпечення сил безпеки і сил оборони, а також здійснюють постачання товарів військового призначення та подвійного використання, надання послуг військового призначення під час виконання заходів військово-технічного співробітництва України з іншими державами.

Огляд оборонно-промислового комплексу України – це процедура оцінювання стану і готовності оборонно-промислового комплексу стосовно задоволення потреби сектору безпеки й оборони в озброєнні, військовій та спеціальній техніці.

Пертурбатор безпековий (від лат. *perturbatio* – розлад, замішання) – це: 1) чинник або група чинників, що миттєво порушує звичайний хід, розвиток і функціонування чого-небудь, включаючи безпекові компоненти; 2) системне або випадкове поєднання небезпечних чинників і загроз, яке може миттєво (блискавично) викликати збій системи безпеки країни або спричинити її повний колапс.

Планування у сфері національної безпеки – це функція державного управління з визначення пріоритетів, завдань і заходів із забезпечення національної безпеки України, збалансованого розвитку складових сектору безпеки і оборони на основі оцінювання безпекової обстановки та з урахуванням фінансово-економічних можливостей держави.

Полемологія (від грецьк. *πολεμός* – війна) – це наука про війну; напрям у політології, у рамках якого досліджують війни і збройні конфлікти. Полемологія тісно пов'язана з дослідженнями миру.

Поріг безпеки – це: 1) допустима межа (кордон, ліміт, рівень) чогось, за яким настає небезпека; 2) максимальні або мінімальні (залежно від параметрів їхнього розвитку та існування) кількісні показники

та їхні якісні характеристики функціонування системи безпеки країни, за якими настає небезпека; 3) державний граничний рівень національної безпеки, нижче якого настає небезпека та загроза існуванню держави та її громадян (показники прожиткового мінімуму, добової норми вживання продуктів харчування населення, споживання електроенергії для виробництва в економіці країни, чисельність необхідної техніки та озброєння для охорони кордонів держави тощо).

Потенціал безпеки (від англ. *potential* – можливості) – це: 1) досвід та наявні можливості суб'єкта міжнародної взаємодії у галузі забезпечення безпеки; 2) наявні сили, запаси, засоби, знання і механізми, що можуть бути використані у модернізації та нарощуванні безпекової системи держави.

Продовольча безпека – це: 1) захищеність життєво важливих інтересів людини, яка виражається в гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її повсякденної життєвої діяльності; 2) вагома складова національної безпеки держави, яка спрямована на забезпечення населення країни необхідними продуктами харчування, а також їхньої своєчасної доставки в необхідні регіони та формування запасів на випадок непередбачуваних ситуацій (неврожаїв, стихійних лих, військових дій тощо).

Регіональна безпека – це комплекс взаємоузгоджених дій різноманітних держав та міжнародних інституцій із метою підтримання спільної (колективної) безпеки в регіоні, вагома складова міжнародної безпеки. Регіональна безпека повинна відображати ключові (фундаментальні) інтереси всіх учасників (суб'єктів) регіональної взаємодії. У системі підтримання миру та забезпечення політичної та економічної стабільності в регіоні функціонують регіональні безпекові структури, наприклад, ОБСЄ (Організація з безпеки і співробітництва в Європі), ASEAN (Асоціація держав Південно-Східної Азії) та ін. Вирізняють європейську, азійсько-тихоокеанську, близькосхідну та ін. системи регіональної безпеки.

Сектор безпеки й оборони – це система органів державної влади, Збройних Сил України, інших утворених відповідно до законів України військових формувань, правоохоронних та розвідувальних органів, державних органів спеціального призначення з правоохоронними функціями, сил цивільного захисту, оборонно-промислового комплексу України,

діяльність яких перебуває під демократичним цивільним контролем і відповідно до Конституції та законів України за функціональним призначенням спрямована на захист національних інтересів України від загроз, а також громадяни та громадські об'єднання, які добровільно беруть участь у забезпеченні національної безпеки України.

Сепаратизм (від лат. *separatus* – окремий) – це ідеологія, політика чи рух за відокремлення тієї чи іншої частини території держави з метою створення нової держави або отримання ширшої автономії.

Сецесія (від лат. *secessio* – відділення) – це вихід частини держави або (етно)регіону зі складу однієї держави з метою утворення нової держави або приєднання до іншої держави.

Сили безпеки – це правоохоронні та розвідувальні органи, державні органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, сили цивільного захисту та інші органи, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення національної безпеки України.

Сили оборони – це Збройні Сили України, а також інші утворені відповідно до законів України військові формування, правоохоронні та розвідувальні органи, органи спеціального призначення з правоохоронними функціями, на які Конституцією та законами України покладено функції із забезпечення оборони держави.

Соціальна безпека – це стан захищеності населення країни на всіх рівнях його територіальної організації і всіх його формах суспільно-політичної та економіко-господарчої діяльності.

Стратегічна безпека – це система складних та широкомасштабних рішень, реалізація яких спрямована на досягнення головної мети або вирішення принципово важливих довгострокових завдань у тій чи іншій берековій сфері.

Стратегічний оборонний бюлетень України – це документ оборонного планування, що розробляється за результатами оборонного огляду та визначає основні напрями реалізації воєнної політики України, стратегічні цілі розвитку та очікувані результати їхнього досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів.

Стратегія воєнної безпеки України – це документ, у якому викладають систему поглядів на причини виникнення, сутність і характер сучасних воєнних конфліктів, принципи і шляхи запобігання їхньому виникненню, підготовку держави до можливого воєнного конфлікту,

а також на застосування воєнної сили для захисту державного суверенітету, територіальної цілісності, інших життєво важливих національних інтересів.

Стратегія громадської безпеки та цивільного захисту України – це документ довгострокового планування, розроблений на основі Стратегії національної безпеки України за результатами огляду громадської безпеки та цивільного захисту і визначає напрями державної політики щодо гарантування захищеності життєво важливих для держави, суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, цілі та очікувані результати їхнього досягнення з урахуванням актуальних загроз.

Стратегія інтегрованого управління державним кордоном України – це документ довгострокового планування, розроблений на основі Стратегії національної безпеки України з метою визначення пріоритетних напрямів державної політики у сфері охорони та захисту державного кордону України, стратегічних цілей розвитку та очікуваних результатів їхнього досягнення з урахуванням створення і підтримання балансу між забезпеченням належного рівня прикордонної безпеки і збереженням відкритості державного кордону України для законного транскордонного співробітництва, а також для осіб, які подорожують.

Стратегія кібербезпеки України – це документ довгострокового планування, що визначає загрози кібербезпеці України, пріоритети та напрями забезпечення кібербезпеки України з метою створення умов для безпечного функціонування кіберпростору, його використання в інтересах особи, суспільства і держави.

Стратегія національної безпеки України – це документ, що визначає актуальні загрози національній безпеці України та відповідні цілі, завдання, механізми захисту національних інтересів України та є основою для планування і реалізації державної політики у сфері національної безпеки.

Стратегія розвитку оборонно-промислового комплексу України – це документ, розроблений за результатами огляду оборонно-промислового комплексу України та визначає пріоритетні напрями державної військово-промислової політики, цілі реформи оборонно-промислового комплексу та очікувані результати їхнього досягнення з урахуванням актуальних воєнно-політичних загроз і викликів.

Суб'єкти забезпечення національної безпеки – це: 1) носії певного роду діяльності, що пов'язана зі здатністю забезпечувати захист об'єктів національної безпеки; 2) учасники відповідних правовідносин, які мають суб'єктивні права та виконують юридичні обов'язки із забезпечення національної безпеки. У загальному значенні суб'єктом забезпечення національної безпеки можна сприймати будь-який елемент побудови держави, від вищих органів державної влади до кожного окремого громадянина, оскільки їх об'єднує спільна мета – національна безпека.

Теорія національної безпеки – це метанаука, яка поєднує прикладні аспекти соціальних, військових, гуманітарних, технічних, психологічних, біологічних та інших наук з метою дослідження сутності, змісту, методів, форм і засобів забезпечення безпеки особистості та соціальних спільнот різних рівнів.

Тероризм – це соціальне явище, яке засноване на використанні або загрозі використання насилля у вигляді терористичного акту з метою наростання атмосфери страху та безвиході у суспільстві в ім'я досягнення цілей суб'єктів терористичної діяльності.

Техногенна безпека – це: 1) стан захищеності населення країни, її території, об'єктів життєдіяльності та всього навколишнього середовища від негативних наслідків надзвичайних ситуацій техногенного характеру; 2) відсутність ризику виникнення аварій та катастроф на потенційно небезпечних об'єктах, а також у суб'єктів господарювання, що можуть створити реальну загрозу їхнього виникнення та контроль над ними з боку безпекових структур; 3) галузь науки, що вивчає питання раціонального використання та відтворення природних ресурсів і охорони біосфери (атмосфери, гідросфери, літосфери) та людини. Техногенна безпека є особливою (специфічною) функцією національної безпеки держави та захисту її населення і території від надзвичайних ситуацій.

Ядерний потенціал (арсенал) – це кількість наявних на озброєнні у тієї чи іншої країни ядерних боеголовок, а також засоби доставки ядерної зброї. Володіння ядерним арсеналом виводить держави-володарі на інший рівень військових можливостей. За наявними офіційними даними, ядерною зброєю у наш час володіють такі країни (за роком першого ядерного випробування): США (1945 р.), Росія (спочатку Радянський Союз, 1949 р.), Велика Британія (1952 р.), Франція (1960 р.), Китай (1964 р.), Індія (1974 р.), Пакистан (1998 р.) і КНДР (2006 р.). Також вважають, що має ядерну зброю Ізраїль.

Рекомендована література

Основна

1. Глобальна та національна безпека : підручник / [В. І. Абрамов та ін.] ; за заг. ред. Г. П. Ситника ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Громад. орг. «Акад. нац. безпеки». Київ : НАДУ, 2016. 781 с.
2. Міжнародна та регіональна безпека : навч. посіб. / О. Потехін [та ін.] ; ДВНЗ «Ужгород. нац. ун-т», Ф-т історії та міжнар. відносин. Ужгород : Говерла, 2024. 311 с.
3. Ситник Г. П. Національна безпека в контексті європейської інтеграції України : підручник / Г. П. Ситник, М. Г. Орел. Київ : Міжрегіональна Академія управління персоналом, 2021. 372 с.

Додаткова

4. Андріянова Н. М. НАТО та Україна: безпекові аспекти інтеграції / Н. М. Андріянова, В. В. Гордійчук, В. С. Ільченко // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України. 2023. № 3. С. 89–96.
5. Березовська-Чміль О. Б. Національна безпека України в контексті інтеграції до Європейського Союзу: політико-правовий аспект (2014 – 2019 рр.) / О. Б. Березовська-Чміль, Ю. В. Кобець, М. Б. Міщук // Політикус. 2022. Вип. 4 (2). С. 7–14.
6. Війни інформаційної епохи: міждисциплінарний дискурс : монографія / за ред. В. А. Кротюка. Харків : ФОП Федорко М. Ю., 2021. 558 с.
7. Гантінгтон С. Політичний порядок у мінливих суспільствах / С. Гантінгтон ; з передм. Френсіса Фукуями ; пер. з англ. Тарас Цимбал. Київ : Наш формат, 2020. 441 с.
8. Герасіна Л. М. «Злами світосистеми»: глобальні зрушення та гібридні виклики / Л. М. Герасіна, М. П. Требін // Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2020. № 4 (47). С. 72–93.
9. Глобальна та національна безпека : слов.-довід. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Громад. орг. «Акад. нац. безпеки» ;

[уклад.: Г. П. Ситник та ін.] ; за заг. ред. Г. П. Ситника. Київ : НАДУ, 2016. 139 с.

10. Голуб А. Стратегія національної безпеки Республіки Польща та політичний характер виконавчої влади в Польщі / А. Голуб // Наукові праці Міжрегіональної Академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління. 2023. № 4 (64). С. 12–21.

11. Гольцов А. Г. Геостратегія України в Східній Азії / А. Г. Гольцов // Політикус. 2023. Вип. 2. С. 84–91.

12. Данильян О. Г. Національна безпека в контексті євроатлантичної інтеграції України: філософська рефлексія / О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань // Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія. 2020. № 1 (44). С. 8–22.

13. Дерев'янка І. П. Гібридна війна як різновид асиметричних дій / І. П. Дерев'янка // Міжнародні відносини: теоретико-практичні аспекти. 2023. Вип. 11. С. 6–16.

14. Дубинський І. Ю. Правова основа забезпечення національної безпеки України в умовах воєнного стану / І. Ю. Дубинський, С. І. Маркін // Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 7. С. 20–23.

15. Дудко І. НАТО як модель безпекової політики України: від історичних тенденцій до прогнозування перспектив / І. Дудко, І. Погорєлова // Вісник Львівського університету. Філософсько-політологічні студії. 2022. Вип. 45. С. 100–110.

16. Єрмошкіна А. Форми та методи гібридної війни в російсько-українському конфлікті / А. Єрмошкіна, О. Кравченко // Міжнародні конфлікти у сучасному світі: від регіонального протистояння до глобального суперництва: матеріали VII міжнародної наукової конференції, 20 грудня 2023 року / Упорядники : М. З. Мальський, О. С. Кучик, Р. В. Вовк. Львів : Факультет міжнародних відносин ЛНУ ім. І. Франка, 2023. С. 65–71.

17. Жаровська І. Національна та інформаційна безпека (актуалізація в сучасних умовах) / І. Жаровська // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2020. Т. 7, № 3. С. 56–61.

18. Загола Т. М. Теоретичні підходи до дослідження співвідношення понять «міжнародна безпека», «колективна безпека» та «глобальна безпека» / Т. М. Загола // Вісник Херсонського національного технічного університету. 2022. № 4. С. 133–137.

19. Загуменна Ю. О. Сучасні тренди та концептуальні підходи до розуміння сутності поняття «національна безпека» / Ю. О. Загуменна // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. 2022. № 4. С. 34–48.

20. Загурська-Антонюк В. Ф. Міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу / В. Ф. Загурська-Антонюк // Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13–14. С. 103–109.

21. Загурська-Антонюк В. Ф. Тероризм та міжнародна безпека у контексті глобалізації сучасного світу / В. Ф. Загурська-Антонюк // Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 17–18. С. 116–123.

22. Загурська-Антонюк В. Ф. Демократизація менеджменту національної безпеки: інституційні та комунікаційні засади / В. Ф. Загурська-Антонюк, В. С. Сергєєв, В. І. Пащенко // Політикус. 2024. Вип. 5. С. 41–46.

23. Зінченко О. А. Регіональна безпека як складник потенціалу іміджу території / О. А. Зінченко // Причорноморські економічні студії. 2018. Вип. 30 (1). С. 145–149.

24. Казакова Л. О. Національна безпека держави: понятійно-категорійний апарат / Л. О. Казакова // Регіональні студії. 2021. № 24. С. 128–132.

25. Колб О. Г. Про змістовні елементи поняття «національна безпека України» / О. Г. Колб, Л. М. Дучимінська // Держава та регіони. Серія : Право. 2020. № 4. С. 24–28.

26. Коленіченко Т. І. Теоретичні витоки концептуалізації поняття «гібридна війна» / Т. І. Коленіченко // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи. 2022. Вип. 89. С. 62–66.

27. Комісаров С. А. «Національна безпека», «система забезпечення національної безпеки», «види забезпечення національної безпеки», «форми забезпечення національної безпеки»: визначення понять / С. А. Комісаров, Д. А. Пархоменко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 3. С. 166–173.

28. Коротков Д. С. Україна у геостратегіях США та Росії: проблеми суб'єктності / Д. С. Коротков // Політикус. 2020. Вип. 4. С. 118–123.

29. Коротков Д. С. Польща у процесі практичної реалізації геополітичних проектів у Центрально-Східній Європі / Д. С. Коротков, О. М. Кузь, І. О. Кузь // Філософія та політологія в контексті сучасної культури. 2023. № 15 (2). С. 105–113.

30. Котик Ю. В. Національна безпека України: економічний вимір / Ю. В. Котик // Політичне життя. 2022. № 1. С. 49–60.

31. Красностанова Н. Е. Аналіз наявних підходів до визначення поняття «національна безпека» та їх відповідність сучасним умовам / Н. Е. Красностанова, М. О. Смолкін // Бізнес Інформ. 2024. № 8. С. 25–31.

32. Куц Г. М. Концептуалізація понять «національна безпека» і «державна безпека» у політико-правовому дискурсі / Г. М. Куц // Сучасне суспільство. 2020. Вип. 1. С. 139–153.

33. Лазоренко О. Гібридна війна: напрямки і визначення / О. Лазоренко // Вісник Черкаського університету. Серія : Історичні науки. 2024. № 1. С. 42–46.

34. Луцик Ю. О. Національна безпека в умовах сучасних викликів та загроз / Ю. О. Луцик // Ефективна економіка. 2023. № 5. 15 с.

35. Маркітантов В. Ю. Російська гібридна війна: від доктрини до тактики : навч. посіб. / В. Ю. Маркітантов, О. В. Рибщун, Ю. В. Столяр ; Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. Івана Огієнка. Кам'янець-Подільський : Друкарня Рута, 2018. 232 с.

36. Мартинюк О. В. Трансформація викликів і загроз національній безпеці у сфері безпеки державного кордону в умовах формування нового світового порядку / О. В. Мартинюк // Публічне управління і адміністрування в Україні. 2023. № 37. С. 81–84.

37. Мелешенко Т. В. НАТО-ЄС: безпекова політика у ХХІ столітті / Т. В. Мелешенко // Сумський історико-архівний журнал. 2022. № 39. С. 59–66.

38. Мельниченко Б. Основні підходи до розуміння поняття «національна безпека» / Б. Мельниченко, Н. Фігель // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія : Юридичні науки. 2021. Т. 8, № 2. С. 68–72.

39. Міжнародна та європейська безпека : словник / [М. П. Гетьманчук та ін.] ; Нац. ун-т «Львів. політехніка», Ін-т гуманітар. і соц. наук. Львів : Сорока Т. Б. [вид.], 2023. 564 с.

40. Мосієнко О. В. Національна безпека України: виклики та пріоритети / О. В. Мосієнко, О. О. Гордійчук // Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: Філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2024. Т. 3. № 62. С. 158–172.

41. Національна безпека держави: філософсько-правовий і соціально-економічний аналіз : монографія / В. Бліхар та ін. Хмельницький : Моноскрипт, 2021. 402 с.

42. Національна безпека: світоглядні та теоретико-методологічні засади : монографія / за заг. ред. О. П. Дзьобаня. Харків : Право, 2021. 776 с.

43. Національна безпека України в умовах інституціональних змін і нової глобальної інфосфери : [колект.] монографія / [Т. В. Сокольська та ін. ; за заг. ред. П. І. Юхименка] ; Білоцерків. нац. аграр. ун-т. Біла Церква : БНАУ, 2021. 419 с.

44. Національна безпека України у викликах новітньої історії : [колект.] монографія / [А. К. Адельбаєва та ін. ; авт.-уклад. В. І. Шпак ; керівник авт. кол. С. І. Табачников ; наук. ред.: В. В. Стецюк, Р. Г. Процюк, Ю. М. Кузнецов] ; ГО «Нац. акад. наук вищ. освіти України». Київ : Експрес-об'ява, 2020. 463 с.

45. Патійчук В. О. Міжнародна та регіональна безпека: словник-довідник для магістрів спеціальності 291 «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» освітньо-професійних програм «Міжнародні відносини», «Регіональні студії» та «Суспільні комунікації» / В. О. Патійчук. Луцьк : ФОП Іванюк В. П., 2021. 54 с.

46. Подковенко Т. О. Національна безпека України: аксіологічний та правовий аспекти / Т. О. Подковенко // Актуальні проблеми правознавства. 2021. Вип. 1. С. 11–18.

47. Політологічний енциклопедичний словник / уклад. : Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2015. 816 с.

48. Посмітюх О. Гібридна війна – сучасна стратегія протистояння / О. Посмітюх, М. Павлушко, В. Ковальській // Social development & Security. 2021. Vol. 11, issue 3. P. 202–208.

49. Потехін О. Геополітика проти безпеки: союзницьке стримування агресії в Європі ХХ – початку ХХІ ст. : посібник / О. Потехін, Ю. Клименко ; Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.», Центр дослідж. історії і культури східноєвроп. єврейства, Центр Європ. гуманітар. дослідж. Київ : Дух і літера, 2023. 548 с.

50. Птащенко О. В. Національна безпека: соціальний та економічний аспекти, цифровізація / О. В. Птащенко // Бізнес Інформ. 2023. № 12. С. 11–17.

51. Російсько-українська війна: історія та сучасність : навч. посіб. / І. І. Фурман та ін. ; Нац. ун-т оборони України, Каф. історії війн і воєн. мистецтва. Київ : Вид. НУОУ, 2024. 128 с.
52. Рябовол Л. Т. Національна безпека України: структурно-функціональний аналіз / Л. Т. Рябовол // Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія : Право. 2020. № 1. С. 25–31.
53. Світоглядний сенс сучасної війни: соціогуманітарні аспекти : монографія / В. В. Артюхова та ін. ; за ред. В. А. Кротюка ; Харків. нац. ун-т Повітр. Сил ім. Івана Кожедуба. Харків : Факт, 2024. 509 с.
54. Ситник Г. П. Виклики національній безпеці у контексті формування нового світового порядку : курс лекцій / Г. П. Ситник. Київ : ТОВ «САК Лтд.», 2023. 103 с.
55. Ситник Г. П. Зовнішня політика та національна безпека : навч. посіб. / Г. П. Ситник, Д. В. Неліпа, М. Г. Орел ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2022. 207 с.
56. Ситник Г. П. Основи стратегічного планування національної безпеки : навч. посіб. / Г. П. Ситник, М. Г. Орел ; за ред. Г. П. Ситника ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ : Київський університет, 2022. 207 с.
57. Смолянук В. Національна безпека незалежної України: досягнення сутності / В. Смолянук // Політичні дослідження. 2021. № 1. С. 163–186.
58. Соціологія права: енциклопедичний словник / Л. М. Герасіна, О. Ю. Панфілов, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2020. 984 с.
59. Співак М. В. Стратегії національної безпеки України: порівняльний аналіз / М. В. Співак // The Russian-Ukrainian war (2014 – 2022): historical, political, cultural-educational, religious, economic, and legal aspects : Scientific monograph. Riga, Latvia : «Baltija Publishing», 2022. P. 1049–1056.
60. Срібна Є. В. Національна безпека України – цифровий вимір / Є. В. Срібна, В. В. Ступницький, Н. І. Ступницька // Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2020. Вип. 4. С. 385–400.
61. Сучасна гуманітаристика : актуальні питання та перспективи розвитку : монографія / В. В. Гулай, О. М. Кириленко, В. І. Палагута та ін. ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики. Харків : Право, 2025. 226 с.

62. Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика : навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с.

63. Толстов С. В. Європейська безпека в умовах багатопольярного світу / С. В. Толстов // Зовнішні справи. 2020. № 1–2. С. 27–36.

64. Требін М. П. Теорія безпеки: філософський дискурс / М. П. Требін // Український соціум: соціально-гуманітарний аналіз сучасності та прогноз майбутнього : матеріали XXV Всеукр. наук.-практ. конф., 4 червня 2024 року / редкол. : Требін М. П. (голова), Панфілов О. Ю., Прудников В. А. та ін. ; ГО «Аналітичний центр сучас. гуманітаристики» ; Харків. асоц. політологів. Харків : Право, 2024. С. 40–48.

65. Требін М. П. Сучасні тенденції застосування сили в міжнародних відносинах / М. П. Требін, О. Ю. Панфілов // Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2021. № 2 (49). С. 119–138.

66. Требін М. П. Феномен безпеки: історико-філософський екскурс / М. П. Требін // Українська національна ідея в сучасному міждисциплінарному дискурсі : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (XXXVII Харківські політологічні читання), 27 вересня 2024 року / редкол. : О. Ю. Панфілов, Л. М. Герасіна, В. А. Прудников та ін. ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики ; Харків. асоц. політологів. Харків : Право, 2024. С. 18–21.

67. Турбулентність глобальних геополітичних процесів і проблеми національної безпеки : монографія / О. М. Кириленко, М. А. Козловець, Г. Л. Рябцев та ін. ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики. Харків : Право, 2025. 306 с.

68. Турченко О. Г. Національна безпека і державна безпека: поліваріантність визначення та співвідношення / О. Г. Турченко, Ю. І. Груценко // Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса. 2023. № 2. С. 66–74.

69. Тютченко С. М. Національна безпека як динамічна складова стратегії сталого розвитку держави / С. М. Тютченко, А. О. Варяниченко // Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2021. № 1. С. 342–347.

70. Україна в умовах російської агресії: виклики та відповіді : монографія / І. В. Букреєва, І. Г. Верховцева, В. В. Гулай та ін. ; Аналіт. центр сучас. гуманітаристики. Харків : Право, 2024. 186 с.

71. Ціватий В. Г. Регіональна і національна безпека держави в контексті інформаційної діяльності воєнної дипломатії: інституціональний і фронтірний дискурси / В. Г. Ціватий // Нотатки сучасної науки. 2023. № 7. С. 13–14.

72. Чигринський В. Політико-правове проектування та державне конструювання системи забезпечення національної безпеки Республіки Польща: уроки для України / В. Чигринський // Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 13–14. С. 143–150.

73. Шергін С. О. Східноазійська інтеграція та регіональна безпека / С. О. Шергін // Проблеми всесвітньої історії. 2024. № 2. С. 123–136.

74. Яковюк І. В. Національна безпека України в умовах нових викликів європейській та євроатлантичній солідарності : монографія / І. В. Яковюк, Є. М. Білоусов ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування НАПрН України, НДІ прав. забезп. інновац. розвитку НАПрН України. Харків : Рубан В. В. [вид.], 2022. 147 с.

75. Яцюк П. Стратегічне планування у сфері національної безпеки Республіки Польща: досвід для України / П. Яцюк // Політичне життя. 2020. № 1. С. 138–142.

76. African security : local issues and global connections / edited by Abu Bakarr Bah. Athens : Ohio University Press, 2024. vi, 245 p.

77. Asian security in the age of globalization / edited by Lui Hebron. New York, NY : Routledge, Taylor & Francis Group, 2024. xiv, 174 p.

78. Davidzon I. Regional Security Governance in Post-Soviet Eurasia. Cham : Palgrave Macmillan, 2022. xiii, 204 p.

79. Desmaele L. Europe's evolving role in US grand strategy : indispensable or insufferable? London ; New York, NY : Routledge Taylor & Francis Group, 2024. ix, 177 p.

80. Governance, Migration and Security in International Relations / A. K. M. Ahsan Ullah, Jannatul Ferdous (Editors). Singapore : Springer, 2024. xv, 147 p.

81. Gunneriusson H. Hybrid Warfare and the Legacy of Carl Schmitt. The Palgrave Handbook of Contemporary Geopolitics / editor Zak Cope. Cham : Palgrave Macmillan, 2024. P. 1151–1165.

82. Herasina L. M., Trebin M. P., Volianska O. V. Macrofluctuations of the international system under the influence of global turbulence and hybrid

wars // Вісник Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого. Серія: філософія, філософія права, політологія, соціологія. 2022. № 2 (53). С. 133–155.

83. Hybrid Warfare: Future and Technologies / Ralph Thiele, editor. Wiesbaden : Springer VS, 2021. xxv, 230 p.

84. Hough P. Understanding global security. 5th ed. New York : Routledge, 2023. 330 p.

85. Kambouris M. E. Hybrid Warfare 2.2: Where Biothreats Meet Irregular Operations and Cyber Warriors in the 21st Century. Cham : Springer, 2024. xiii, 196 p.

86. Kane T. M., Falkovich N. E. Chinese grand strategy in the 21st century: according to plan? London ; New York, NY : Routledge Taylor & Francis Group, 2024. 255 p.

87. Langley W. E. Abolishing war. Boulder, Colorado : Lynne Rienner Publishers, Inc., 2024. xii, 267 p.

88. Paleri P. Revisiting National Security: Prospecting Governance for Human Well-Being. Singapore : Springer Verlag, 2022. 1388 p.

89. Polcikiewicz Z. Teoretyczne i praktyczne aspekty strategii bezpieczeństwa. Toruń : Wydawnictwo UMK, 2020. 188 p.

90. Proxy wars from a global perspective : non-state actors and armed conflicts / edited by Pawel Bernat, Cüneyt Gürer, Cyprian Aleksander Kozera. London ; New York : Bloomsbury Academic, 2024. xvii, 266 p.

91. Routledge Handbook of Disinformation and National Security / edited by Rubén Arcos, Irena Chiru and Cristina Ivan. London ; New York, NY : Routledge / Taylor & Francis Group, 2024. xxi, 452 p.

92. Rynning S. NATO: from Cold War to Ukraine, a history of the world's most powerful alliance. New Haven : Yale University Press, 2024. xv, 345 p.

93. Shamsi Z. U. H. Understanding Sun Tzu and The Art of Hybrid War. Lausanne ; New York : Peter Lang, 2023. xii, 99 p.

94. Werther-Pietsch U. Transforming Security: A New Balance-of-Power Doctrine. Cham : Springer, 2022. xxii, 180 p.

95. Zwolski K. Researching European Security Integration. Cham : Palgrave Macmillan, 2024. vii, 226 p.

Інформаційні ресурси

96. Атлантична рада США (Atlantic Council). URL: <http://www.atlanticcouncil.org>.
97. Брукінґський інститут (The Brookings Institution). URL: <http://www.brookings.edu>.
98. Європейський Союз (European Union). URL: https://european-union.europa.eu/index_en?prefLang=uk.
99. Європейський центр безпекових досліджень імені Джорджа К. Маршалла (George C. Marshall European Center For Security Studies). URL: <https://www.marshallcenter.org/en>.
100. Женевський центр управління сектором безпеки (Geneva Centre for Security Sector Governance). URL: <https://www.dcaf.ch>.
101. Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Купаса НАН України. URL: <http://www.ipiend.gov.ua/?mid=7>.
102. Королівський інститут міжнародних відносин (The Royal Institute of International Affairs). URL: <https://www.chathamhouse.org>.
103. Міжнародний інститут стратегічних досліджень (The International Institute for Strategic Studies). URL: <https://www.iiss.org>.
104. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua>.
105. Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України. URL: <https://niss.gov.ua/>.
106. Організація Об'єднаних Націй (United Nations). URL: <http://www.un.org>.
107. Організація Північноатлантичного договору (North Atlantic Treaty Organization). URL: <https://www.nato.int>.
108. Президент України. Офіційне інтернет-представництво. URL: <https://www.president.gov.ua>.
109. Рада. Верховна Рада України. Офіційний вебпортал парламенту України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>.
110. Стокгольмський інститут досліджень миру (Stockholm International Peace Research Institute). URL: <https://www.sipri.org>.

Додатки

Додаток А

Приклад оформлення титульного аркуша реферату

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця

Кафедра міжнародних відносин і політичної філософії

**Оборонний потенціал: стандарти ЄС та українські реалії
(реферат)**

Виконав здобувач вищої освіти
гр. 8.01.291.020.24.1
Вовк Ігор Іванович

Харків, 2025

**Приклади оформлення бібліографічних описів відповідно
Національного стандарту України ДСТУ 8302:2015 «Інформація
та документація. Бібліографічне посилання. Загальні положення
та правила складання»**

Характеристика джерела	Приклад оформлення
1	2
Документ	
Книги:	
один автор	Требін М. П. Соціально-політичні студії: навч. посіб. Харків : Право, 2017. 696 с.
два автори	Михасюк І. Р., Михайлишин Р. В. Міжнародні економічні відносини в сучасних міждержавних воєнних конфліктах: підручник. Львів : ЛНУ ім. Івана Франка, 2017. 312 с.
три та чотири автори	Кузь О. М., Коротков Д. С., Михайличенко Д. Ю., Бровко О. В. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця. Харків : ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2020. 200 с.
п'ять та більше авторів	Теорія міжнародних відносин. Міжнародні відносини та світова політика: навч. посіб. / М. П. Требін, Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2016. 540 с.
без автора	Сучасне суспільство: філософсько-правове дослідження актуальних проблем : монографія / за ред. О. Г. Данильяна. Харків : Право, 2016. 488 с.
Багатотомне видання	Правова система України: історія, стан та перспективи : у 5 т. / Акад. прав. наук України. Харків : Право, 2009. Т. 2 : Конституційні засади правової системи України і проблеми її вдосконалення / за заг. ред. Ю. П. Битяка. 576 с.
Законодавчі та нормативні документи	Про захист рослин: Закон України від 14.10.1998 р. № 180-XIV. <i>Відомості Верховної Ради України</i> . 1998. № 50–51. Ст. 310.
Перекладні видання	Парсонс Т. Соціальна структура і особистість: зб. творів / пер. з англ. В. Верлоки і В. Кебуладзе. Київ : Дух і літера, 2011. 337 с.
Словники	Політологічний енциклопедичний словник / уклад. : Л. М. Герасіна, В. Л. Погрібна, І. О. Поліщук та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2015. 816 с.
Дисертації	Авдеєва О. С. Міжконфесійні відносини у Північному Приазов'ї (кінець XVIII – початок XX ст.) : дис. ... канд. іст. наук : 07.00.01 / Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2016. 301 с.
Автореферати дисертацій	Марченко Ю. В. Антитерористична діяльність як складова національної безпеки (політологічний аналіз) : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 21.01.01. Київ. 2005. 20 с.

1	2
Частини документа	
Книги	Яковюк І. В. Правова культура як детермінанта розвитку правової системи. <i>Правова культура в умовах становлення громадянського суспільства</i> : монографія / за ред. Ю. П. Битяка та І. В. Яковюка. Харків : Право, 2007. С. 45–89.
Продовжуваного видання	Тарасов О. В. Міжнародна правосуб'єктність людини в практиці Нюрнберзького трибуналу. <i>Проблеми законності</i> . Харків, 2011. Вип. 115. С. 200–206.
Журналу	Коротков Д. С. «Think tanks» як сучасні актори світової політики: боротьба у просторі міжнародної конкуренції. <i>Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії</i> . 2023. № 1 (15). С. 17–31.
Іноземного журналу	Plazova T., Kuz O., Konnova N., Korotkov D., Galushchenko O. Information Warfare as an Instrument of Geopolitical Influence on Ukraine: Main Aspects and The State's Response. <i>International Journal of Religion</i> . 2024. Vol. 5, No. 2. P. 121–130.
Газети	Коваль Л. Плюси і мінуси дистанційної роботи. <i>Урядовий кур'єр</i> . 2017. 1 листоп. (№ 205). С. 5.
Енциклопедії	Требін М. Партія політична. <i>Політична енциклопедія</i> / редкол. : Ю. Левенець (голова), Ю. Шаповал (заст. голови) та ін. Київ : Парлам. вид-во, 2011. С. 543–545.
Тези доповідей, матеріали конференцій	Кравченко О. В. Міжнародна допомога цивільним і військовим під час російсько-української війни. <i>Українське військо: сучасність та історична ретроспектива</i> : збірник матеріалів IV Міжнародної науково-практичної конференції, 30 листопада 2023 року. Київ : НУОУ, 2024. С. 171–172.
Електронні ресурси	
Книги	Громадянське суспільство: політичні та соціально-правові проблеми розвитку : монографія / Г. Ю. Васильєв, В. Д. Воднік, О. В. Волянська та ін. ; за ред. М. П. Требіна. Харків : Право, 2013. 536 с. URL: https://dspace.nlu.edu.ua/bitstream/123456789/10902/1/Gromad_suspilstvo_2013.pdf (дата звернення: 02.09.2024).
Статті з періодичних видань	Мірошніченко О. Ю., Карюк В. І. Етапи формування організаційно-економічного механізму інноваційної діяльності підприємств. <i>Ефективна економіка</i> . 2012. № 2. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=932 (дата звернення: 02.09.2024). Romanyuk O. I. Ruscism as a New Version of Totalitarianism. <i>Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна. Серія: «Питання політології»</i> . 2022. Вип. 41. С. 7–14. DOI: https://doi.org/10.26565/2220-8089-2022-41-01 .
Сторінки вебсайтів	Бриль Р. Дорогі урагани. Як природа мстить за зміни клімату. <i>Ділова столиця</i> . 11.11.2018. URL: https://www.dsnews.ua/ukr/economics/stihiynye-razrushiteli-kakoy-ushcherb-chelovechestvuanosit-30102018220000 (дата звернення: 02.09.2024).

Теми рефератів

1. Значення, предмет і завдання навчальної дисципліни «Міжнародна безпека».
2. Структура та функції навчальної дисципліни «Міжнародна безпека».
3. Роль навчальної дисципліни «Міжнародна безпека» у формуванні майбутніх фахівців-міжнародників.
4. Загальнонаукові та конкретно-наукові методологічні принципи дослідження проблем міжнародної безпеки.
5. Безпека та стабільність у світі – необхідна передумова для глобалізації.
6. Поняття глобальної безпеки як інструмента підтримання та відтворення міжнародного порядку, гарантування суверенітету, територіальної цілісності, міжнародної суб'єктності всім державам.
7. Еволюція підходів до визначення сутності глобальної безпеки.
8. Глобальний та регіональний рівень колективної безпеки.
9. Поняття універсальної системи колективної безпеки та її еволюція у XX ст.
10. Основні елементи системи колективної безпеки.
11. Напрями створення ефективної системи колективної безпеки: військовий, економічний, політичний.
12. Моделі колективної безпеки.
13. Можливості міжнародних організацій у формуванні системи колективної безпеки.
14. ООН як провідна глобальна установа забезпечення міжнародної безпеки.
15. Концепція системи колективної безпеки ООН.
16. Роль Ради Безпеки в підтриманні міжнародного миру і безпеки: реальність і проблеми.
17. Роль Генеральної Асамблеї ООН та її органів у мирному вирішенні міжнародних спорів і конфліктів.
18. Особливості створення системи регіональної безпеки в регіонах світу.

19. Характеристика моделей міжнародної безпеки регіонів світу: європейська, близькосхідна, азійсько-тихоокеанська, центральноамериканська, північноамериканська (одна за вибором).
20. Засоби ООН для врегулювання міжнародних спорів.
21. Роль НАТО у формуванні сучасної системи міжнародної безпеки.
22. Роль Організації з безпеки та співробітництва в Європі у становленні і розвитку міжнародної безпеки.
23. Участь Європейського союзу в формуванні та трансформації систем міжнародної безпеки.
24. Проблеми ефективності системи міжнародної безпеки сучасного світу, чинники, що унеможливають її формування.
25. Глобалізація: позитивні та негативні риси.
26. Постбіполярний світ: сучасний стан і моделі можливого розвитку.
27. США як гегемон сучасного світового порядку.
28. Теорія «геоекономічного моноцентризму» П. Дж. Тейлора та майбутнє США.
29. Місце та роль Європи в майбутніх геополітичних пертурбаціях світу.
30. КНР як конкурент США на світовій арені.
31. Потенціал Індії у геополітичних битвах XXI століття.
32. Країни БРІКС на геополітичній шахівниці світу.
33. Зіткнення цивілізацій за С. Гантінгтоном: можливість чи реальність?
34. Деструктивні чинники XXI століття, що загрожують міжнародній безпеці.
35. Війна як загроза існуванню людству в глобалізованому світі.
36. Проксі-війна в XXI столітті.
37. Феноменологія гібридної війни в сучасному світі.
38. Неконтрольована міграція населення та її вплив на міжнародну безпеку.
39. Ядерна зброя у XXI столітті як чинник підтримки міжнародної безпеки або її руйнації?

40. Космос як майбутня сфера бойових дій.
41. Транснаціональна злочинність як деструктивний чинник турбулентності сучасного світу.
42. Міжнародний тероризм у системі загроз міжнародній безпеці.
43. ООН як провідна глобальна установа забезпечення міжнародної безпеки в сучасному турбулентному світі.
44. Роль НАТО в умовах глобалізації.
45. Міжнародні організації в боротьбі за мир в умовах сучасної глобалізації.
46. Геополітичні химери та дії Росії, що впливають на безпеку та стабільність у сучасному світі.
47. Концепція політичного реалізму щодо забезпечення міжнародної безпеки.
48. Вплив глобальних проблем людства на міжнародну безпеку.
49. Використання математичних методів при аналізі політики міжнародної безпеки.
50. Природні та соціальні елементи політики міжнародної безпеки.
51. Терор і тероризм як форми соціального насильства та загроза міжнародної безпеки.
52. Міжнародний тероризм як інструмент глобальної політики та загроза колективної безпеки.
53. Інституційні особливості формування загальноєвропейської політики у сфері безпеки та оборони після закінчення «холодної війни».
54. Сутність ідеї чотирьох «кілець безпеки» у концепціях безпеки країн-членів ЄС.
55. Стан демократичного цивільного контролю за сектором безпеки в Україні в контексті європейського досвіду.
56. Європейські стандарти щодо парламентського контролю за діяльністю у сфері безпеки.
57. Геополітичний аспект підходу щодо забезпечення міжнародної безпеки.
58. Геополітичні та геоекономічні зміни як чинники міжнародної безпеки.
59. Головна мета, структура та основні завдання складових системи забезпечення міжнародної безпеки.

60. Боротьба за ресурси і баланс сил як чинники міжнародної безпеки.
61. Економічна безпека України в умовах глобалізаційних викликів.
62. Американська політика забезпечення максимальної енергетичної безпеки.
63. Колективна енергетична безпека в Європі.
64. Роль провідних постачальників та головних споживачів основних сировинних ресурсів у формуванні системи міжнародної безпеки.
65. Співпраця з міжнародними валютно-фінансовими організаціями: переваги і загрози для національної безпеки.
66. Транскордонна організована злочинність та її вплив на систему міжнародної безпеки.
67. Міжнародний імідж України в контексті забезпечення захисту національних інтересів.
68. Міжнародна безпека і глобальний політичний процес: проблеми формування нового міжнародного політичного порядку.
69. Багатополярність як нова геополітична модель світу.
70. Геополітичний статус України.
71. Геостратегія України в турбулентному світі.
72. Національна безпека і національні інтереси України.
73. Європа: формування нової геополітичної обстановки.
74. Європейська система безпеки: оптимальна модель і реальний стан.
75. Україна як член ООН: історія і сучасні проблеми.
76. Новий світовий порядок: основні сценарії розвитку.
77. Багатополюсність світу: основні напрямки.
78. Досвід організацій колективної безпеки (Ліга націй, ООН та ОБСЄ).
79. Перспективи системи колективної безпеки.
80. Чинники трансформації міжнародної безпеки.
81. Обмеження свободи дій держав у рамках військово-політичних союзів.
82. Перспективи утворення та діяльності світового уряду.

83. Стратегічне партнерство між США та іншими країнами (Ізраїлем, Японією, Південною Кореєю, Австралією) для стабільності та безпеки відповідних регіонів.

84. Російська геополітика як індульгенція на міжнародні злочини та невизнання міжнародного права.

85. Гібридна війна як сучасна реальність.

86. Російсько-грузинська війна: історичні передумови, причини і наслідки.

87. Вплив російсько-української війни на європейське безпекове середовище.

88. Вплив дезінформації РФ на позицію «нейтральних держав» щодо російсько-української війни.

89. НАТО і сучасні російські загрози.

90. Ефективність ядерного стримування.

91. Договір про нерозповсюдження ядерної зброї 1968 року та роззброєння.

92. Ядерне роззброєння України.

93. Стан та перспективи вирішення екологічних проблем та їхній вплив на безпеку держави.

94. Діяльність міжнародних гуманітарних, правозахисних, екологічних організацій (на прикладі конкретної організації): безпековий аспект.

95. Шляхи розбудови громадянського суспільства у світовому масштабі як елемент безпеки.

96. Потенційні загрози зовнішньому суверенітету України.

97. Оборонний потенціал: стандарти ЄС та українські реалії.

98. Геополітичне положення України: переваги та проблеми.

99. Перспективи євроатлантичної інтеграції України.

Зміст

Вступ.....	3
1. Методичні рекомендації до виконання практичних завдань і самостійних робіт	9
Змістовий модуль 1. Теорія та практика міжнародної безпеки.....	9
Тема 1. Теоретичні засади формування та розвитку міжнародної безпеки	9
Тема 2. Система міжнародної безпеки та її складові.....	10
Тема 3. Вплив глобалізації на міжнародну безпеку	12
Тема 4. Міжнародна система нерозповсюдження зброї масового знищення	15
Тема 5. Міжнародна протидія тероризму	16
Змістовий модуль 2. Міжнародна безпека України	18
Тема 6. Галузева орієнтація міжнародної безпеки.....	18
Тема 7. Воєнна сила та її роль у забезпеченні міжнародної безпеки	20
Тема 8. Роль міжнародних організацій в національній безпеці України	22
Тема 9. Геополітичні вектори розвитку міжнародної безпеки України	23
2. Загальні рекомендації до написання реферату	25
3. Система оцінювання успішності роботи	29
Глосарій основних понять	32
Рекомендована література.....	48
Основна	48
Додаткова	48
Інформаційні ресурси	57
Додатки.....	58

НАВЧАЛЬНЕ ВИДАННЯ

МІЖНАРОДНА БЕЗПЕКА

**Методичні рекомендації
до виконання практичних завдань
для здобувачів вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»
освітньої програми «Міжнародні відносини»
другого (магістерського) рівня**

Самостійне електронне текстове мережеве видання

Укладачі: **Требін Михайло Петрович**
Кузь Олег Миколайович
Романюк Олександр Іванович

Відповідальний за видання *О. М. Кузь*

Редактор *В. О. Дмитрієва*

Коректор *Н. В. Завгородня*

План 2025 р. Поз. № 2 ЕВ. Обсяг 67 с.

Видавець і виготовлювач – ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 61165, м. Харків, просп. Науки, 9-А

*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
ДК № 4853 від 20.02.2015 р.*